

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΟΝ ΧΑΜΕΝΟ ΞΡΟΝΟ

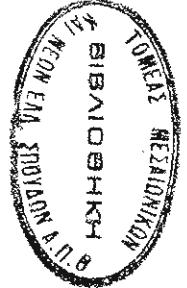
1

ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΡΙΑ ΤΟΥ ΣΟΥΑΝ

*Μετάφραση
Παῦλος Α. Ζάννας*

**Ἐπιμέλεια ἔκδοση
Παναγιώτης Πούλος**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

Γιὰ χρονια πλέγματα νωρίς.² Μερικὲς φορές, μόλις έσβηγα τὸ κεφί, τὰ μάτια μου ξέλεινεν τόσο γρήγορα, δόστε δὲν πρόφτανε ὑπόνοιογοτῶ: «Μὲ παῖρεν ὁ ὄπνιος.» Καὶ, μισὴ ὀρα ἀργότερα, ἡ σκέψη πώς καρδὶς γῆται πιὰ ὑπόνοιογοτῶ: «Μὲ παῖρεν τὸν ὄπνιο μὲξυπονῆσε.» Καὶ, μέση ὀρα ἀκουμπήστω τὸ βιβλίο ποὺ νόμιζα πώς κρατοῦσα ὀκόμα στὰ χέρια μου καὶ νὰ σβήσω τὸ φᾶς δὲν εἶχα πάψει δύο κομόμουν νὰ κάνω συλλογισμοὺς πάνω σ' ὅ, τι εἴχα μόλις διαβάσει, οἱ συλλογισμοὶ δύμας αὐτοὶ εἶχαν ἀκολουθήσει εἴναι κάπως παράξενο δρόμοι: εἴχα τὴν ἐντύπωση πώς ήμουν ἔχω ὁ ἕδιος αὐτὸς γιὰ τὸ ὄποιο μιλοῦσε τὸ βιβλίο: μία ἔκκλησία, ἔνα κουαρτέτο, οἱ ἀνταγωνιστὸς τοῦ Φραγκίσκου Α'3 καὶ τοῦ Καρόλου Κουντου.⁴ Αὐτὴ ἡ πεποίθηση βαστοῦσε λίγα δευτερόλεπτα ὑπέρ τὸν ξύπνιο μου: δὲν μου φανόταν παράλογη, ἀλλα βάρανε τὰ μάτια μου σὰν ἀγλακαὶ τὰ ἔμποδης γ' ἀντιληφθεῖν πώς τὸ κερί δὲν γῆται πάναν μένειν. Γιατρεος ἡ πεποίθηση αὐτὴ ἀρχίζε νὰ μοῦ γίνεται ἀκατανόητη, διποὺς οἱ σκέψεις μᾶς προγενετερης ζωῆς στὴ μετεμψύχωση τὸ θέμα τοῦ βιβλίου μοῦ γνόταν ξένο, ήμουν ξενύθρος νὰ ταυτιστῶ μαζί του γ' δόξη: τὴν ίδια στηγμὴ ξαναβίβισκα τὸ φῶς μου κι ἀποροῦσα βλέποντας γύρω μου ἔνα σκοτάδι, ἀπαλὸ καὶ ξεκουραστικὸ γιὰ τὰ μάτια μου, κι ἵστως πιότερο ἀκόμα γιὰ τὸ μαστὸ μου, που τοῦ φαινόταν σὰν κάτι ἀδικαιοδόγητο, ἀκατενόητο, σὰν κάτι ἀληθινὰ σκοτεινό. Αναγνωριθμούν τε ὅρα μποροῦσε νὰ 'ναι: ἔκουγα τὸ σφύρηγμα τῶν τραχιῶν ποὺ, κοντινὸ γ' ἀπόμακρο, διποὺς κελάρημα πουλιού στὸ δάσος, φανερώνει τὰς ἀποστάσεις, μοῦ περιχόρδες τὴν ἔκταση τοῦ ἔργημο κάμπου, διποὺ διατζιδιώτης προχωρεῖ βιαστικὰ γιὰ νὰ φτάσει στὸν ἐπόμενο σταθμό, καὶ τὸ μονοτότερο ποὺ ἀκολουθεῖ θὰ καρακτεῖ στὴ μηνή του ἀπ' τὸν ἔρεθιστο ποὺ προκάλεσεν κανούργιον τόπο, πρέξεις ἀσυνήθιστες, γ' πρόσφατη συζήτηση κι ὁ ἀποκλειστικός κάτω ἀπ' τὴν ξένη λέμπα ποὺ τὸν συντροφεύσουν ὀκόμα μέσα στὴ σιωπὴ τῆς νύχτας, γ' ψυκιὰ γελήη τῆς ἐπιστροφῆς σὲ λίγο.

² Ακούμποῦσα τρυφερὰ τὰ μάγουλά μου πάνω στὰ δύμορφα καὶ φουσκωτά

Εἶναι ή στηνή που ὁ ἀρρωστος, ἀναγκασμένος νὰ φύγει ταῦθι καὶ νὰ κομψεῖ
σ' ἔνα δέρμαστο ξενοδοχεῖο, ξυπνεῖ ἄπο μιά δαρματική χρον., καὶ καρεται βλέπου-
ται κάτω ἀπ', τὴν πόρτα μιὰ γραμμὴ ἀπ' τὸ φῶς τῆς μέρας. Τί εὐτυχία, εἴναι
κιόλας πράγμα! Σὲ λίγο θὰ σηκωθοῦ σὲ ὑπόρετος, θὰ μπορεῖ νὰ κηρυγμέσῃ τὸ
κουδούνι, θὲ ρθίου νὰ τοῦ προσφέρουν βρούθεα. Η ἀλπίδα πάλι θ' ἀνακουφιστεῖ
τοῦ δίνει τὴ διναμηγ ω ὑπομενέν. Νά, τοῦ φάγκυρο πώς έκουσε βήματα· τὰ βή-
ματα πληριάσουν, βότερα ἀπομακρύνονται. Κι ἡ φωτεινὴ γραμμὴ τῆς μέρας,
που βρισκόταν κάτω ἀπ' τὴν πόρτα του, έχει ἐξαφανιστεῖ. Εἶναι μεσσώνυχτα·
μόλις ἔσθησαν τὸ γκάζι· ὁ τελευταῖος ὑπηρέτης ἔφυγε καὶ θὰ πρέπει τώρα νὰ
μένει οὐκ τὴ νύχτα ὑποφέρουντας, χωρὶς γιατρού.

Μή έπεισμε ξανά ό υπνος και συχνά ξυπνούσα μόνο για λίγο, για μια στιγμή, δύο για τον ώραντοστα την ξυλετα να τρίξει από μονη της στον πανιδαμένους τούκους, ων άνοιξε τα μάτια μου και υπάρχωσε στη καρφώσαστα στη καλεδονούποτο του σκαρδιού, να γεντώ Χάρη σ' ένα στηγματού αμυδρό φώς της συνειδητης του υπνου ποιη σκέπτεται τα έπιπλα, το δωμάτιο, το σύνολο αντο που ήγει δεν γνωρίζει παρά ένα μικρό του κομμάτι και που γυρνούσα γρήγορα να ένωθε με την άσυνειδή του υπαρχής. «Η όχόρια, δύναται μέσα στὸν υπνο μου συναντοῦσα καρις προσπάθεια μιὰν ἡμικίνας ἀπ' τὴν πρωτινή μου ζωὴ ποὺ 'χε διαβεῖ για πάντα, και ξανθίστακα μιὰν ἀπ' τὶς παλινέτες μου φοβίες, μήπως λόγου Χάρη δι μεγάλος μου θεός με τραβήξει ἀπ' τὶς μπούκλες τῶν μαδιῶν μου, φοβία ποὺ είχε διαδυτεῖ τὴν μέρα —ἀπαρχὴ για μένα μιᾶς κανούργιας ἐποχῆς— ποὺ μού τις έκοψαν. Είχα ξεκάσει δύο κομμάτιαν τὸ ἑπεισόδιο αὐτό, ξανθίστακα δύμας τὴν ανθρώπη του μόλις κατέθανα να ξυπνήσω γιὰ νὰ γητώνα ἀπ' τὰ λέπια τοῦ μεράκου θέλου μου, ἀλλὰ καὶ πάλι, για περισσότερη σημουρία, σκέπτεται διότελα τὸ κεφάλι μου μὲ τὸ μαξιλάρι πρὶν ξαναγυρθώσα στὸν κόσμο τῶν ονέρων.

Μερικές φορές, δύναται η Εβδομάδης ἀπὸ μά πλευρὰ τοῦ 'Ασθενούς, μιὰ γυναῖκα γεννιόταν, δύο κομμάτιαν, ἀπὸ μιὰν ἔβδοη θέση τοῦ μεροῦ μου. Φτιαγμένη ἀπὸ τὴν ἥδην ποὺ ήδην ἔτοιμης νὰ γεντώ, φανταζόμενη πῶς έκεινη ἦταν ποὺ μού τὴν πρόσθεψεν. Τὸ κοριτσί μου, γνώθιτες μέσα στὸ δικό της τὴ δικῇ μου ζεστασιά, γύρευε νὰ συίξει μαζί του, ξυπνούσα. Οι ξελλοι θηγοί μου φανιούνται πολὺ μακρινοί σὲ σκέψη μ' αὐτή τὴ γυναίκα ποὺ 'χα ἐγκατελείψει πρὸν ἀπὸ λίγες μόλις στιγμές τὸ μάγουλο μου ἦταν ἀκόμα ζεστὸ ἀπ' τὸ φωτιστήριο, τὸ σῶμα μου δύο κομμάτρα ἀπ' τὸ βάρος τοῦ κοριτσιοῦ της. «Αν, δύναται κανεὶς καριά φορά, εἴτε τὰ χαροκοπητικά μιᾶς γυναίκας ποὺ 'χα γνωρίσει στὴ ζωὴ, ζήθειαν ψ' ἀρροτωθά διλοτέλεα σ' ένα σκοπό: νὰ τὴν ξαναβρῆσαι, σαν αὐτοὺς ποὺ φεύγουν ταξέδην γιὰ νὰ δοῦν μὲ τὰ μάτια τους μιᾶς πολυπόθητη ποικιλία και φανταζούνται πῶς μποροῦν να γεντών στὴν πραγματικότητα τὴ γονητεία του ονέρου. Σημα σημεὶη η ἀνάμνηση της ξεβρήνε, είχα ξεκάσει τὸ κορίτσι που είδε

δένει τὰ δύοτε, τὴν τάξην ποιού ἀκολουθοῦν τὰ χρόνια καὶ οἱ κόσμοι. Τα συμβούλια διεσπαστοί, αὐτὰ μὲ τὸ ἔνστικτό του μόλις ξυπνήσει καὶ διαβάξει σ' ἐνα διεπερόπλανο τόπο τὸ σημεῖο τῆς γῆς ποὺ κατέβει ὁ ἕδος, τὸ χρόνο ποὺ κύλησε δύο καιούμενοι ταῦ δύος οἱ σειρές τους μητροῦν νὰ μετερευτοῦν, νὰ κοποῦν. «Αν τὰ ξηριώδη ματα, διπέρα ἄπο ἀντυλα, τὸν πάρει ὁ ὄπνιος ἐνα διαβόλος, σὲ μιὰ στάση πολὺ διαφορετική ἀπ' αὐτὴν ποὺ συνήθεται διαβάζεται, τὸτε τὸ ὑψηλένθιο χέρι του ἀρκεῖ γὰρ νὰ σταματήσει τὸν ἥλιο, νὰ τὸν κάνει νὰ δυσκωρήσει καὶ, στὴν πρώτη στιγμὴ τοῦ ξύπνου του, δὲν θὰ γνωρίζει ποὺ τὴν ὅρα, θὰ 'χει τὴν ἐντητωση πάλι μόλις πλέγμασε νὰ κομψηθῇ.» Αν φευγοκομψηθεῖ σὲ μιὰν ἀκόμη πιο ἀκατάλληλην πολυθρόνα, τὸτε ἡ ἀναστάση θὰ 'ναι ὀλοκληρωτικὴ στοὺς κόσμους ποὺ λέγονται διαφορετικὴ στάση, ὅπως, ἀς ποιμέ, μιτά τὸ δεύτερο καθησμένος σὲ μιαν μεγάλην τελεόπτη στὸ χρόνο καὶ στὸ χῶρο καὶ, τὴ στιγμὴ ποὺ θ' ἀνοίγει τὸ βλέφαρα, θὰ νομίζεται πώς βρίσκεται ξαπλωμένος μερικούς μῆνες νωρίτερα σε κάποιουν ἄλλο τόπο. Αρκοῦσε δύος, στὸ ἕδο μου τὸ κρεβάτι, νά 'ναι βαθὺς ὁ πόνος γιὰ νὰ ἡρευτεί ἐντελῶς τὸ μιαδό μου. τὸτε ἡ σκέψη μου παρατούει τὴ διαρρύθμιση τοῦ χώρου διπού εἰχα ἀποκομψηθῆναι, διατηνόσα στὴ μεσοτῆς νόχες, καθὼς ἀγνοοῦσα ποὺ βρισκόμουν, δὲν γνώριζα, τὴν πρώτη στιγμὴ οὗτε καὶ ποὺς γήμουν. εἴχα μόνο τὴν αὐτήν στὴν πρώτη τηρία ποτέ διατηνότρα, ἔτσι όπως μπορεῖ νὰ σαλέψει στὲ κατέβαθμα ἐνὸς ζώου. Καίουν πολὺ πλεονεγκαμένος καὶ ἀπ' τὸν διθύρωπο τῶν στηγάλων. τὸτε δύος ἡ ἀνάμνηση —δύοις ἀκόμα τοῦ τόπου διπού βρισκόμουν, διλλὰ κάποιων τόπων διπού εἰχα γῆρεις καὶ σπου θὲ μητροῦσα νὰ βρίσκομαι — ἐρχόταν κανέρα μου σὰν μιὰ βοήθεια ἀπὸ ψηλού, γιὰ νὰ μὲ ἀναστρέψῃ ἀπ' τὴν ἀναταράξεια ἀπ' διπού δὲν θὰ μητροῦσα νὰ βρᾶται μόνος μου. δρασκέλεια σ' ἐνα διεπερόπλανο μέλισσες πολιτισμοῦ, καὶ ἡ ειδόνα μέλισσα μὲ τοὺς λόγους πετερελατού ποὺ 'χα θιάξει ξελαρπόσει, κι ἔπειτα τὰ πουκάμισα μὲ τοὺς κατεβαστοὺς γκανδεῖες, ἀνασύνθεταν σημὰ σημὰ τὰ πρωτότυπα χαρακτηριστικά

τίου ποὺ 'χε φαινασσεῖ, στροβιλήσαντας μὲς στὰ σκαρίδια. Καὶ πρὶν ἀκόμα ἡ σκέψη μου, ποὺ δίσταζε στὸ κατώφλι τῶν καθηδρῶν καὶ τῶν σχημάτων, μπορεσει νὰ προσδιορίσει τὸ σπίτι συνδέσσοντας τὰ διάφορα περιστατικά, αὐτὸ — τὸ κορμό μου — θυμόταν γιὰ τὸ καθένα τὸ εἶδος τοῦ κρεβατοῦ, τὴ θέση ποὺ εἶχαν οἱ πόρτες, πῶς φάτιζαν τὰ παρόμια, τὴν ὑπερέη ἐνὸς διαδρόμου, ἀκόμα καὶ τὴ σκέψη ποὺ εἶχα δταν ἀποκοινωθῆσαι ἔκει καὶ ποὺ τὴν ξανάβιρσαν μόλις εἴπησαν οἱ σπίτια. Η μουδιασμένη μου πλεύρα, ἀκαρητώντας νὰ μαυτέψει τὸν προσανατολισμό της, φανταζόταν, ὃς ποῦμε, πῶς βρισκόταν ξαπλωμένη ἀπέναντι στὸν τοῦχο πόρτες, πῶς φάτιζε τὰ παρόμια, τὴν ὑπερέη ἐνὸς διαδρόμου, ἀκόμα καὶ τὴ σκέψη ποὺ εἶχα δταν ἀπὸ τὸν ἄποινο ποὺ εἶχε κόστο (σὰν τὸ πετρογελάδον ποὺ 'χε τὴ φωλιά του στὸ σύνθημα μὲ τὴν τεχνικὴ τῶν πουλιών, πιέζοντάς τα ἀδιάκοπα μὲ τὸ βάρος σου σ' ἕνα μεγάλο κρεβάτι μὲ μπαλαντάκινο, καὶ διμέστως ἀναλογήδουμον: «Γάλ φαγτάσαι») μεγάλο κρεβάτι με μπαλαντάκινο, καὶ ποὺ τὴν ξανάβιρσαν μόλις εἴπησαν οἱ σπίτια, τελικά μὲ πῆρε ὁ ὄπνιος, μήδη ποὺ 'χε μαρά δὲν ζήθει νὰ μοῦ πει καληγάχτα», βρισκόμουν στὴν ἔξοχη στοῦ πατέπου μου, ὅποι 'χε πεθάνει Κρόνος τώρα· καὶ τὸ κορμό μου, ἡ πλευρὰ ποὺ πάνω τῆς ὀξυμπούσας, πικοτοί φύλαξες ἔνος παρελθόντος ποὺ τὸ μασάδ μου δὲν θά πρεπε ποτὲ νὰ τὸ έχει ξεγάσει, μᾶς θύμισαν τὴ φύση τῆς καντήλας ἀπὸ γολά: Βούρλας, σὲ σχῆμα στάμνας, ποὺ καργεῖ δηγ σύγχατα κρεμασμένη στὴν δροφή μὲ ἀλυσιδάκια, τὸ τάξιν ἀπὸ μαρμάρο τῆς Σιένας, στὴν κρεβατοκάμαρά μου, στὸ σπίτι τῶν πατερούδων μου στὸ Κομπραί,⁸ στὶς μακρινές ἔκεινες μέρες ποὺ τὴ στιγμὴ αὐτὴ τὶς φανταζόμουν τωρινές, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ τὶς ἀναπαραστήσω μὲ ἀκόριβεια καὶ ποὺ θὰ τὶς ξανάβιβεισαι καλύτερα σὲ λίγο, δταν θά 'χαξινήσει ὅλότερα.

"Τοπέρα ξαναγεννάταν ἡ ἀνάκλινη μᾶς διαφορετικής σταύρους ὁ τοῦχος τριβοῦσε πρὸς μᾶς δικῆια κατεύθυνση: βρισκόμουν στὸ δωμάτιό μου στῆς κυρίας της Σάνιν-Λού, στὴν ἔξοχήν. Θέλ μου! θά 'ναι τουλάχιστον δέκα ἡ δρά καὶ θὰ πρέπει νὰ τέλειωσαν τὸ δεῖπνο! Οὐαὶ παρατρέψει φαίνεται τὸν ὄπνιο ποὺ παρήγανε βράδυ μόλις γρίπης ἀπ' τὸν περίπατο μου μὲ τὴν κυρία ωτὲ Σάνιν-Λού, πρὶν φορέσαν τὸ ἑπτητρό μου ἔλιναμα. Γιατὶ πέρασαν πολλὰ χρόνια ἀπ' τὴν ἑποχὴ τοῦ Κομπραί, δταν, στοὺς ποὺ ἀργοτρομένους γριπισμούς μας, ηταν οἱ κόκκινες ἀντανάκλησες τοῦ ἡλιοβαστάλεματος ποὺ ἐβλέπεται πάνω στὰ τζάμια τοῦ παραθύρου μου. "Αλλου εἰδους ζωὴν κάνουμε στὴν Τανούνθι,⁹ στῆς κυρίας ωτὲ Σάνιν-Λού, δὲλλου εἴδους εὔχαριστην ψάθια διὰ τὰ κυκλιοφορῶν μόνο τὴ σύγχατα, ω' ἀκολουθῶν τὸ φεγγαρόφωτο αὐτὰ τὰ δρομάκια δπου διλλοτε ἔπειτα στὸν γηλο· καὶ τὸ δωμάτιο, ὅπου θ' ἀποκοινωθῆρα ἀντὶ νὰ υπῆρθι γιὰ τὸ δεῖπνο, τὸ βλέπεται ἀπὸ μαχρίδι, δταν ἐπιστρέψουμε, νὰ τὸ διαπεργά τὸ φῶς τῆς λάμπας, φάρος μοναχοῦ μέσα στὴ σύγχατα.

Οἱ συγκρητικές καὶ στροβιλιστὲς αὐτὲς ἀναπολήσεις δὲν βασιοῦσαν ποτὲ πάνω ἀπὸ λίγα διευτερότερα: συγχά ἡ σιντομή ἀβεβαιότητας μου γιὰ τὸ χώρο ὅπου βρισκόμουν δὲν κατέφερε νὰ ξεκωρίσει καλύτερα τὶς διαφορετικές εἰκασίες ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν, ἀπ' όσο μποροῦμε ν' ἀπομονώσουμε, δταν βλέπουμε Ελάχιστας ξαναδεῖ πότε τὸ 'να καὶ πότε τ' ἀλλο ἀπ' τὰ δωμάτια ποὺ εἶχαν μέσα στὴν ἀστρι-

μένεις ξαπλωμένος, μαζεύεις τὸ κεφάλι σου σὲ μάζα φωλιά ποὺ τὴν πλέκεις μὲ τὰ πιὸ παρότακρα πρόγκατα, μὲ μάζα γωνιά τοῦ μαξιλαριοῦ, μὲ τὸ πάνω μέρος ἀπ' τὰ σκεπόδηματα, μάζα δικῆια ἀπὸ ἄνα σάλι, μὲ τὴν ἀκροῖα πλευρὰ τοῦ κριβανοῦ καὶ ἔνα τεῆχος ἀπ' τὰ Νερμπά οὖρ, ποὺ τελικά τὰ δένεις θάξ μεταξὺ τους σύμφωνα μὲ τὴν τεχνικὴ τῶν πουλιών, πιέζοντάς τα ἀδιάκοπα μὲ τὸ βάρος σου. ὅπου σὰν κάνει πετρωνός, ωάθεις μάζα εὐχαριστηση, γιατὶ αισθάνεσαι ἀπομονωμένος ἀπὸ τὸν ἔξοχο κόστο (σὰν τὸ πετρογελάδον ποὺ 'χε τὴ φωλιά του στὸ βάθος μᾶς στηριζεις μέσα στὴ ζεστασιὰ τῆς γῆς), καὶ δπου, μὲ τὴ φωτιὰ νὰ καίει στὸ τάξιν δηγ σύγχατα, κομμάσαι τυληρίσενος μέσα σ' ἕνα μεγάλο παλτό ζεστοῦ ἀλέα καὶ καπνίδας, ἐνὸς τὸ διαπερνοῦν οἱ λάμψεις τῶν δακτύλων ποὺ ξαναζέουν, κάτι σὰν δύλη παστέρα, σὰν ζεστή στηριζεις σκαριμένη στὴν ἀγκαλιά τῆς ἴδιας αὐτῆς κάμαρας, ζώνη καυτή καὶ κινητή στὴ θερμική της περιφέρεια ἀερισμένη μὲ πνοές που μάζα δροσίζουν τὸ πρόσωπο καὶ ἔρχονται ἀπ' τὴ γωνιάς τῆς καρμαρούς, ἀπ' τὰ σημεῖα ποὺ βρίσκονται κοντά στὸ παράθυρο 'χε μαρκάρια ἀπ' τὴ φωτιὰ καὶ ποὺ κρίνονται πάλι. — Δωμάτια καλοκαιρινῶν δῆπου σ' ἀρέσει νὰ γίνεσαι ἔνοι μὲ τὴ χλωρή σύγχατα, δπου τὸ φεγγαρόφωτο, καθὼς ἀγρίζει τὰ μισονυχταρά παντζέρινα, ρήγνει διὸ τὰ πόδια τοῦ κρεβατιοῦ τὴ μαζεμένη του σκόλες, ὅπου κομμάσαι σκεδῶν στὸ θαυμό, σὰν τὸ μελισσοφόρο ποὺ τὸν λυκεύει τ' ἀεράκι στὴν ἀκρη μᾶς ἀκτίνας — κάποτε τὸ δωμάτιο σὲ στὺλ Λουδοβίκου ΙΔ'. Η τόσο εύθυμο ποὺ διέδυε καὶ τὴν πρώτη σύγχατα δὲν έκινεσαι ποὺ τὸν λυκεύει τ' ἀγρό γιὰ τὸ διαδεξεῖσαι καὶ νὰ δρίσουν τὴ θέση τοῦ κρεβατοῦ. — κάποτε, ἀντίθετα, 'χε μικρή καὶ τόσο ψηλοτάβανη κάμαρα, σκαμμένη σὲ σχῆμα πυραμίδας — διὸ πατάματα μῆσος — καὶ υπαμένη στεδῶν ὀλόκληρη μὲ μάδην, δπου ἀπ' τὴν πρώτη στιγμὴ μὲ δηλητηρίασε φυκιά καὶ ἔγρωστη μυρωδιά τοῦ βετυβέρ,¹² βέβαιος πῶς μᾶς θήτων ἔθριψες οἱ μενεγέδεις κουρτίνες καὶ βέβαιος γιὰ τὴν αὐθιδική αδικηρούσα τοῦ μεγάλου ρολογιοῦ ποὺ φλιαροῦσε δυνατά σὰν νὰ μήτιν ζημιώνεις. δπου ξεναρ πασσέδενος καὶ ἀνελέητος τετράπλευρος καθηρέφτης μὲ βάστη, φράζοντας λοξά μάζα ἀπ' τὶς γυναίκες τῆς κάμαρας, ξοκαζει διωνυρά μέσα στὴ γυναικοπληρότητα τοῦ συνηθισμένου μου δπεικοῦ πεδίου μᾶς ἀπρόβλητη θέση γιὰ τὸν ξαντό του δηπου ἡ σκέψη μου, πατζέκουντας δῆρες νὰ ἔξαρθρωθεῖ, νὰ τεντωθεῖ στὴν θύμη τους, γιὰ νὰ πάρει δικαίωματα καὶ νὰ μπορέσει πολλές σκηνῆς ώλης μέσα στὴ σύγχατα.

Χτες, καθὼς βρισκόμουν ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι μου, μὲ τὰ μάτια ψήλα, μὲ τὴ αὐτὴ ἀνήσυχο, τὴ μύρη δειθίσαση, τὴν καρδιὰ νὰ χτυπᾷ, δπου τὴ συγκίνεια 'ξιλαζεῖ τὸ κριβά μου στὶς κορτίνες, νὰ κάνει τὸ ρόδι νὰ σωπάσει, νὰ διλέξει τὸ οἴκατο στὸν λοξὸ καὶ ἀδυσάνητο καθηρέφτη, νὰ καλύψει 'χε καὶ νὰ διλέξει διλήτη μαρωδιά τοῦ βετυβέρ, καὶ νὰ ἀλαττώσει αισθητὰ τὸ φαινομενικό δῆρος τοῦ ταβανού. "Η συγκίνεια! τὰ ρυθμίζει δηλα ξειδέναι, σηρά σηγά δημως — καὶ μφύνει στὴν ἀστρι τὴ σκέψη μας νὰ διποτέσσει νική βρισκόμενη σὲ πιλαντικόν

12

χωρίς τὴ συνήθεια καὶ μὲ τὰ δικά της μόνο μέσα, ἡ σκέψη μας θὰ γίγνεται αὐτού.
Βέβαια, τάρα εἴη πατέρωνήσει ἐννελῶν, τὸ κορμὶ μου εἴη μετακινθεῖ
γιατὶ τελευταῖς φορές καὶ ὁ καλὸς ἀγγελος τῆς βεβαϊότητας εἴη ἀκυρωτοποθεῖ
τὰ πάντα τρητήρω μου, μὲ εἴης ἔπειταν κάτω ἀπ' τὰ σκεπασμάτα μου, στὸ
δωμάτιό μου, καὶ εἴη τοποθετηθεὶς σχεδὴν στὴ θέση τους, στὸ σκοτάδι, τὸ κο-
μό μου, τὸ γραφεῖο μου, τὸ τάξι μου, τὸ παράθιρο, ποὺ βλέπε στὸ δρόμο,
καὶ τὶς δύο πόρτες. "Οσο καὶ ἐν γῆραις δωτήσο πάς δὲν βρισκόμενον στὶς κατο-
κτες αὐτές, ποὺ ἡ ἀγνοεῖ μου δταν δυτικοῦσα μπορεῖ γιὰ μὲ στηγμὴ νᾶ μοῖ
ἔδειξε ἐν δὲ καθαρὴ τὴν εἰκόνα τους, ἀλλὰ τουλάχιστον μὲ εἴη κάνει νὰ πι-
στέψῃ διανοητὴ τὴν παρουσία τους, ἡ μηρύγη μου πάκτως εἴη τεθεὶ σὲ κίνηση·
συνήθως δὲν γίρειν νὲ ἔξυπνουμαθῆδα ἀπέτοις· τὸ πιὸ πολὺ τῆς αὐγᾶς τὸ περ-
νοῦσα ἔχαναρέρνοντας στὸ νοῦ μου τὴν παλιὰ τῷη μας στὸ Κομποτά στῆς με-
γάλης μου θεᾶς, 13 στὸ Μπαλτίπει, 14 στὸ Παρίσι, στὸ Ντρυσέρ, 15 στὴ Βερσί-
τη καὶ άλλοι, ἀναπολώντας τοὺς τόπους, τὰ πρόσωπα ποὺ ἤγνωρεσι ἔχει, 6 τι

εἶχα δεῖ καὶ δι μοῦ εἶχαν διηγήθει γὰρ τὸ πρόσωπα αὐτά.
Σὺ Κομπραί, καθὲ μέρος, μῆδις τέλειως τὸ ἀπόγευμα, πολλὴ ὁρα πρὸ¹
ἀπ' τὴ στρημὴν ποὺ θύ πρέπει νὰ πάσι στὸ κρεβάτι καὶ νὰ μετω, χωρὶς νὰ κοι-
μῇσθαι, μακριὰ ἀπ' τὴ μητέρα μου καὶ τὴ γατάκι μου, τὸ η κρεβατοκάθαμό μου
ξαναγυνόνταν τὸ σταθερὸ καὶ διηνυρό σημεῖο ποὺ συγκεντρώνει τὴν ἀνησυχίαν μου.
Εἴχαν βέβαια σοφοτεῖ, γιὰ νὰ ξερούδω τὰ βράδια ποὺ εἴρισκαν πάλι εἶχαν
πολὺ θυμημένη δψη, νὰ μοῦ δώσουν ξαν μαργαρίτα φανό,¹⁷ σκεπάζοντας μ' αὐτὸν,
δῶστου νάρθει καὶ δύρι τοῦ δεκτηνού, τὴ λαμπτα μου· καὶ μὲ τὸν τρόπο ποὺ εἶχαν
οἱ πρῶτοι ἀρχιτέκτονες καὶ οἱ ἀρχιτεχνεῖς τοῦ γραμμῆς¹⁸ ἐποιῆσή,
οἱ φανὸς αντικαθιστούσε τὴν ζεδιαπέραστη ἐπιφάνειαν τῶν τούχων μὲ διλούσιον ζε-
δισμούς, μὲ ὑπερφυσικές πολύκρωμες ὄπτασες, δῖστοι οἱ θηλών εἴλεγε πῶς ζω-
γραφεῖσσονταν πάνω σ' ἔνα βιτρά¹⁹ τρεμουλιστό καὶ στηριζαό. "Ομας καὶ πάνω
ἢ θηλών μου μεγάλωνε, γιατὶ δύκινα καὶ η δύλαρη τοῦ φωτισμοῦ κατέστρεψε
τὴν δύκη τοῦ δωματίου ποὺ εἶχα συνθίσει, συνθήσει πού, ἐν ἔξαρσει κανεις,
τὸ μαρτυριό τῆς κατάλυσης, μοῦ εἴησε κάνει τὸ διαιρέσιο ὑπερθρό. Τώρα πιά-
δεν τὸ ἀναγνώριζα καὶ θηλών ἀνήσυχος, λέεις καὶ βροτοκόμου σ' ἔνα δωμάτιο ξε-
νοδοχείου ἢ ἔξοχων σπιτιού, δπου εἴχαν φάσει γιὰ πρώτη φορά μῆδις κατέ-
βηκα ἀπ' τὸ τραίνο.

Μὲ τὸν ἀπότομο βρηκετοῦ τοῦ ἀλόγου του, διαθέσεις, ἐβραίεις ἀπ' τῷ μηχρὶ τριγωνικὸ δίδυμο, πως έδηνε βελούδενα στοιχεῖα, καὶ τούτην τὴν ποιησίαν τοῦτον καὶ πονηρούς τε πόντης πόδες

λοῦσε ή Ζενεβιέβ, φορώντας γαλάκια ζάχαρη. 'Ο πύργος και η γῆ ήταν κίτρινη και δὲν περίμενα νὰ τὰ δῶ για νὰ γνωρίσω τὸ χρῶμα τους, γιατὶ, πρὶν απ' τη γνωστικα τοῦ πλανήτη ή καστανόχρυση ἡλικρότητα τοῦ ὄντος. Μπραμπόδη μοῦ τὸ εἶτε δέξει ξεκάθαρα. 'Ο Γκολό σταματοῦσε για λίγο υ' ἀκούσει μελαχρινή διάλεκτο στόμαρι κελμένο, που διάφορες δινατες ή μεγάλη μου θελα, και δίνε ετοι τὴν ευτήνωση πώς τὸ κυριαλέψινε ἀπόλυτα, ἀφοῦ προσέριμος τη στάση του μὲ τρόπο ὑπάκουο, που δὲν ἀπέκειται διστορο και κάποιο μεγαλεῖται στὸν ὑποδειξεις τοῦ κειμένου. Ήπειρα ἀπομακρυνότεν μὲ τὸν ἕδος ἀπότομο βρυκανό ποιος. Καὶ τίποτα δὲν μποροῦσε νὰ σπαματήσει τὸν ἀργὸ καταστό του. 'Ακούνοντας τὸ φανό, ζεχόριζα τ' έξογο τοῦ Γκολό που ἔξαρσεισθούσε νὰ προσκαρτεῖ πάνω στὶς κυρτίνες τοῦ παράθυρου, φουτάκοντας ἀπ' τὶς πτυχώσεις τους, κατεβάνοντας στὶς σκηνές τους. Γὰ σῶμα τοῦ ἔδου τοῦ Γκολό, ἀπὸ μια οὐσία ὑπερφυσική τὸ δόσο δέο και τοῦ ἀλόγου του, βολεύστει μὲ καθε ἐμποδίσιμη καθε ἐνοχλητικὸ ἀντικείμενο ποὺ συναντοῦσε, μεταβλέποντας το σὲ δινό το σκελετὸ και ἀφομοιώνοντας το μέσα του, ἀκόμα και τὸ πόμολο τῆς πόρτας, ποιά πάνω του προσαρμόζοταν ἀμέσως και ἐπέτησε ἀκατανίκητα τὸ κόκκινο του ροῦ χο, η τὸ χωμό του πρόσωπο, πάνωτε τόσο εὐρευκαὶ τόσο μελαγχολικοὶ ποιοι δὲν δέρην δόμως νὰ φανεῖ καμιὰ συγκίνηση ἀπ' αὕτη τὴ μεταστονόδιωση. Με τούτουν βέβαια αὐτὲς οι ἐντυπωσιακὲς προβολές, που ήταν σὲν υπερανθρώπινον δέπτη κάποιου μεροβιγγιανὸν παρελθόν και ἔφεραν τριγύρια μου τόσο παλιές συναντήσεις λογοτρόφων. Είκαν δωτόσι ἀνεκτωτη γηδιστορία που μοι προκαλοῦσε αὐτὴν ή εἰσβολὴ τοῦ μυστηρίου και τῆς ὁμορφιᾶς σὲ μια κάμπια που ελκυστικά καταφθάσει νὰ τὴ γεμίσω τόσο πολὺ μὲ τὸ ἔγω μου, ὕστε δὲν τῆς εἴδην περισσότερη σημασία ἀπ' δον στὸ ίδιο τὸ ἔγω μου. Μόλις τέλειωνε ή ἀνανοθήσα την ἐπέιδηση τῆς συνήθειας, ἀρχίζει νὰ σκέφτομαι, νὰ αισθένομαι, πράγματα τόσο θιύμερα. Αὐτὸ τὸ πόμολο τῆς πόρτας τῆς κάμπαράς μου, που ήταν γιὰ μένυ μια φρεγατικὴ ἀπ' δον τὰ τούμουλα πόρτας στὸν κόσμο, γιατὶ ήταν σὲν υ' ἀνοργάνωτο μένο του, χωρὶς νὰ χρειάζεται νὰ τὸ γρύζω, τόσο ὁ κειρισμός του μοῦ 'χρησιμεύεισος, νά τοὺς τώρα γινόταν ἀστρικὸ σῶμα τοῦ Γκολό. Καὶ μόλις κτυποῦσαν τὸ καμπανάκι γιὰ τὸ δέσποιν, βιβλόσουν νὰ τρέξω στὴν πραπεζάρια, διορθώνοντας τὴν μεγάλη κρεμαστὴ λάμπτα, που ἀγνοῦσσε τὸν Γκολό και τὸν Κυανοπέλγωνα,² και τρώγει τοὺς γονεῖς μου και τὸ βοδιὸ τῆς κασταρόδης, σκορποῦσε τὸ ἕδος τῆς ουσίας καθε βράδυ, και βιβλόμουν νὰ πέσω στὴν ἀγραλιὰ τῆς μαμᾶς, ποιοι διαστυχεῖς τῆς Ζενεβιέβ υπὲ Μπραμπόν μοῦ τὴν ἔκσανεν ὀκδια πιὸ ἀγαπητὴν φῶς οπως καθε βράδυ, και βιβλόμουν νὰ έλεγκω τὴ συνειδηση μου μὲ περισσότερη αἰστηρότητα.

λαρές που έβρεχε γερά, γιατί μ' έστειλε να διαβάσω στο δωμάτιό μου όντι να λαγκούικά, «και μάλιστα αύτὸν τὸ μικρὸ ποὺ ἔχει τῆσθι ἀνάρχην ὑποκρήσει διανέμει καὶ θέλησι.» Ο πατέρας μου στήκων τοὺς δόμους κι εξέταζε τὸ βαρό- μετρο, γιατὶ άγαπούσε τὴ μεσωαρδούση, ἐνώ ή μητέρα μου, ἀποφεύγοντας νὰ κάνει θύρωφο γιὰ νὰ μην τὸν ἐνυπήλιθον, τὸν κοτάρες μὲ τρυφερὸ σεβασμό, ὡχι δύνας πολὺ ἐπικουνα, γιὰ νὰ μὴ γυρέψῃ νὰ λύσει τὸ μιστικὸ τῆς ἐπιφύλοκτος του. Άλλα τὴ γνωμά μου, ἀντίθετα, διὰ καρὸ καὶ ἀνακαίνε, ἀκόμη κι ὅταν ἡ βροχὴ ἤταν ραγδαῖα καὶ ἡ Φρανσουάζ εἶχε φέρει βασικὰ μέσα τὰ πολύτιμα ψήσιμα ἔπιπλα ἀπὸ φύσιο μήνια βραχῶν, τὴν ἔβλεπες στὸν δόσιο κῆπο, ποὺ τὸν ἔδειρε ἡ μητέρα, ω̄ ἀναστριχώντες τὶς ἀκατάστατες καὶ γραίκες ἔκρες τῶν μαλιῶν τῆς γης νὰ μουσικέψει καλύτερο τὸ μέτωπό της μὲ τὴν ὄρεα που φέρει διάνεμος καὶ ἡ βροχή. «Ελέγε: «Ἐπιτέλους, ἀνατένουμε!» καὶ δίσκυς τὶς καταβίρεχτες ὥλες — τὶς ὑπερβολικὰ σύμμετρα εὐθυγραμματένες, γιὰ τὸ γοῦστο της, ἀπ' τὸν κανονόριο κηπουρό, ποὺ τοῦ ἔλειπε ἡ αἰσθητὴ τῆς φύσης καὶ ποὺ δι πατέρας μου τὸν εἶχε ρωτήσει ἀπ' τὸ πρώι ἀν θὰ ἔσωχνε ὁ καρδος — μὲ τὰ λόγηρά και τηδηγτὰ βρυματάκια της, ρυθμισμένα πάνω στὸ διάφορα συναποθήματα που προ- καλοῦσε στὴν ψυχὴ της ἡ μέθη τῆς θυελλας, ἡ δύναμη τῆς ὑγεινῆς, ἡ βιασεία τῆς διαποιησαγόρησής μου, ἡ συμμετρία τῶν κήρων, καὶ πολὺ λιγότερο ἡ ἐπι- θυμία, που ποτὲ της δὲν γνώρισε, γιὰ νὰ προστατέψῃ ἀπὸ τὶς λάσπες τὴ δια- μαστηριά της φούστα, που σκεπαζόταν ἀπὸ τοὺς λεπέδες τους τόσο φηλά, διστο- τάντα νὰ προκαλεῖ ἀπελπισία καὶ προβλήματα στὴν καμαρέρα της.

«Οταν τὶς βόλτες αὐτὲς στὸν κῆπο τὶς προσγραμματοῦσσες ἡ γνωμά μου μετὰ τὸ δεύτερο, ἵνα μόνο πρόγραμμα εἶχε τὴ δύναμη νὰ τὴν κάνει νὰ γυρίσει πίσω: αὐτὸς θὰ συνέβαγε — κάποια στιγμὴ ποὺ ὁ γύρος τοῦ περιπάτου τῆς τὴν ἔφερε περιοδικά, σὸν νά ταν ἔντομο, ἀπέναντι στὰ φῶτα τοῦ μικροῦ σπλανηνοῦ δπου εἶχαν σερβίρει τὰ λικέρ πάνω στὸ τραπέζι τῶν καρπῶν — ἀν η μεγάλη μου θεία τῆς φύνατε: «Ματαζήντι! Ἐλά λοιπὸν νὰ ἔμποδίσεις τὸν δύρρας σου νὰ πιεῖ κονιάκ!» Πραγματικά, γιὰ νὰ τὴν πειράξει (ἡ γνωμά μου εἶχε φέρει στὴν ὀλογόνευα τοῦ πατέρα μου ἵνα πονεῖμε τόσο διαφορετικό, ὥστε δηλού ἔκπαναν καρατά μαζί της καὶ τὴν παίδευσαν), κι ἐπειδὴ τὰ λικέρ ἤταν ἀπαγγρημένα

της ἐπιθέσεως ή μεράνη μου θέλα, το θέλειαν ἀπ' αὐτές της μάταιες παροχώσησεις τῆς γνωμᾶς μου καὶ ἀπ' τὴν ἀδυναμία της, υπηρένη ἀπὸ πρή, δο προσπα-
θοῦς χωρὶς ἀπονέμεσμα ν̄ ἀποστάσεις ἀπ' τὸν παπποῦ μου τὸ ποτίρι μὲ τὸν
λυκέρ. Τίττον ἀπ' τὰ πρόγεμα ποὺ τόσο συνθήκει κανεὶς νὰ τὰ βιώσει, διατε-
φάνει ἀργονερα στὸ σημεῖο νὰ τ' ἀντιμετωπίζει γελῶντας καὶ νὰ πολίνει πιὰ
τὸ μέρος τοῦ διώχτη ἀρχετάξεικάθαρα καὶ εἴθιμα, γιὰ νὰ πελεῖ τὸν ἑαυτὸν του
πώς δὲν πρόσκενται γιὰ κατατρηγοῦ: τότε μοῦ προκαλοῦσσαν τέροις φρέσκη ποὺν
Οὐ' θελα νὰ μποροῦσα νὰ δεργα τὴν μεγάλη μου θέλα. "Ομως μόνις άκουγα:
«Μπατάνη, ἔλα λοιπὸν νὰ ἐμποδίσεις τὸν ἄντρα σου νὰ πιεῖ κοντά!», δειλόδο-
λες καὶ γηραιούς ἔντρας κιδός, ἔκανε αὐτὸν ποὺ κάνουμε δλοι, δταν εἴμαστε πιά
μεγάλοι, δταν βρισκόμαστε μπροστά τοὺς δῆλοις καὶ ἀδικίες: δὲν γίθελα νὰ τίνε-
βλέπω. Λύθεβανα νὰ καλύψω στὸ πιὸ φηρὸ σημεῖο τοῦ σπιτιοῦ, κοντά στὸ δω-
μάτιο τῆς μελέτης, κάτω ἀπ' τὴ στέγη, σ' ἕνα καμαρόνι ποὺ μηρίζε τρίδα καὶ
τοῦ προσθετε μοσχοβούλια μὲ δηρεια μαυροτερεφυλιά ποὺ νὲ φυτράσσεις ἀπέξω
ἀνάμεσα στὶς πέτρες τοῦ τοίχου καὶ ἔνα λουλουδισμένο κλαδί της περινοῦστες ἀπ' τὸ
μαστόνυχτο παρθέμυρο. Προρριμένο γιὰ κρήτη ποὺ είδηκε καὶ ποὺ χαδεία, τὸ
καμαρόνι αὐτό, ἀπ' δτουν ἔβλεπε κανεὶς τὴ μέρα δις τὸν Πύργο τοῦ Ρουστινβή-
λ-Πέρη, για μοῦ χρησίμεψε γιὰ καρό σὰν καταφργο, ἵσως γιατὶ ήταν τὸ μόνο
δωμάτιο ποὺ μοῦ ἐπιτρέπειν νὰ κειδώνω, γιὰ δέκα μου τῆς ἀπασχολήσεις ποὺν
ἀπειλοῦσσαν ἀπαραβλαστη μονεμβεῖδα: ἀνάγνωση, διερροπόληση, δάκρυα καὶ ἥδυ-
παθεία. "Αλικάνοι! δὲν γέρεια πώς πολὺ πιὸ ἔντονα ὁπ' τις μικρὲς ἀπεξίλες στὴ
διατα τοῦ συζύγου της δικῆ μου ἔλλειψη θέλησης, η ενεδοθήρη μου ὑγεία,
η ἀβεβαδηγτα ποὺ δλ' αὐτὰ ἔργυνα πάνω στὸ μέλλον μου ἀπασκολοῦσσαν
τὴ γνωμή μου διὸ διαρκοῦσσαν οἱ ἀτέλεωτες αὔτες βόλτες, τὸ ἀπόγευμα η τὸ
βράδυ: δτουν ἔβλεπες νὰ περνᾶ ξανὰ καὶ ξανὰ —ἀτενίζοντας λοξὸν στὸν οὐρέα—
τ' ὅμορρο της πρόσωπο, μὲ τὰ μελαψά καὶ ρυτιδωμένα μάγουλα, ποὺ μὲ τὰ
γεράματα εἶχαν γίνει μαβά στὸν ὄργανην γῆ τὸ φθινόπωρο, μάργουλα ποὺ τὰ
σκέπαζε, ὅταν ἔβγανε, ἔνα βελόνι μαστοπρωκμένο, καὶ ποὺ ἀπάνω τους στέ-
γνωνα πάντα ἔνα θέλητρο δάκρυ, φρεμένο ἔκει ἀπ' τὸ κρύο η ἀπὸ κάποια δι-
γέρεστη στρέψη.

έρθει η μαμά. Μερικές φορές, όταν, άφού με είχε φιλήσει, ξανώντας την πόρτα μου για να φύγει, γήθεια να την ξαναφωνέω, να της πω: «Φιληστ με όλη μαία φορά». Ήδερα όμως πώς το πρόσωπό της θα παρένθεται μια θυμωμένη έκφραση, γιατί η παραχώρηση που έκανε στη θήλη μου και στην ταρσάγη μου, άνεβαντος να με φιλήσει, φέρνοντάς μου από το φύλι της γελήνης, και πολὺ περισσότερο να μή μή αφήνει. Υποκοτήσω τη συνήθεια να ζητώ, και πολὺ πρημιένη της μορφή, που μού την είχε προσφέρει σαν μετάλλιγη είρηνης κι δυτικανία βρισκόταν κιόλας στο δικτύρια της πόρτας, ένα φύλι άσσομα. Αλλωστε το να τη βλέπω θυμωμένη κατέστρεψε όλη την ήρεμα που μού είχε προσέρευ νέρο υαρίτερα, δταν είχε σκύψει πάνω απ' το κρεβάτι μου με την άγρια πρημιένη της μορφή, που μού την είχε προσφέρει σαν μετάλλιγη είρηνης κι δυτικανία κι λέγη μου θα βρίσκουν την αληθινή της παρουσία και τη δύναμη να κοινωθεί. Ομοιας οι βραδίς αυτές, δταν η μαμά έβγαινε πραγματικά τον λίγο στο δωμάτιό μου, γταν γηνεάς σε συρρικτι με τις διλές, δταν είχαν κόσμο στο δεύτερο και γ' από το λόγο δὲν άνεβανε να μού πεῖ καληνύχτα. Ο καθημερινούς στον κύριο Σουάν πού, έκτος από μερικούς ξένους περαστικούς, γταν σχεδόν ό μόνος που έρχόταν στο σπίτι μας, στο Κομπτρά, ήλλοτε για να δειπνήσει σαν γετρονας (σπανιότερα δυνατό από τότε που' ζε κάνει από τὸν κακό γάμο, γιατὶ οι γονεῖς μου δὲν ήθελαν να δεχτοῦν τη γυναίκα του), κι ήλλοτε μετά τὸ δεύτερο, χωρίς προειδοποίηση. Τα βραδιά πού, καθημερινούς μπροστά στο σπίτι, κάτω απ' τη μεγάλη καστανιά, γήρω απ' τὸ σιδερένιο τραπέζι, άκονταγιαμε στην έκρη τοῦ κήπου, δτι τὸ πλούσιο και στριγό καρπάκι που έλουνε και ζάλιζε, καθὼς άπλωνταν δι μεταλλικός, αστρέμετος και παγερός του θύριβος, κάθε πρόσωπο τοῦ σπιτιοῦ που τὸ τρανταζέ μπανοντας (χωρίς νὰ χτυπήσει), ήλλα το διπλα κι διπλο κονδύλισμα, στρογγυλό και χρυσαερένιο, απ' τὸ είδικο καπτανένιο για τοὺς ζένους, διοι άνεμων πιόνταν ακέστως: «Μια έπισκεψή, πούδε να 'ναι σύρει;» κι δυνατά ήξεραν κακά πώς δὲν μποροῦσε να 'ναι δύος από τὸν κύριο Σουάν. ή μεγάλη μου θεία, μιλώντας δινάτα, για να δώσει το παράδειγμα, μ' έκαν τόνο που προσπαθοῦσε να τὸν κάνει φυσικό, έλεγε να μήνι γιαθιρίζουν έποι: έλεγε πώς είναι πολὺ προσβλητικό για κατόπιν ποὺ καταφθάνει να μένει με τὴν ζωνύπωση πώς οι διλοί λένε πράγματα που δέν πρέπει ν' άκουσει: κι έστελναν σαν άνιχνευτή τη γιαγιά μου, που πάντα καρόταν να βρίσκει άφρορη για να κάνει διλή μια βόλτα στην κήπο και μὲ τὴν εύκαιρια αιτή άφραροῦσε κρυφά, καθὼς περινοῦσε, μερικά στηρίγματα απ' τὰ τριανταφυλλάδες, για να δώσει στὰ τριαντάφυλλα περισσότερη φυσικότητα, σαν τὴ μητέρα που, για να τὰ κάνει νὰ φουσκώσουν, περνοῦ τὸ κέρι στα μελλιά τοῦ γιου της που δι κοντάς τὰ κόλλησε ίπερβολικά.

γνωρίζω τὴν φωνὴν τοῦ Σουάν. «Τὸν ἀναγνώρισες πραγματικὰ μόνο ἄπ’ τὴν
τρανή του διέκρινες δύσκολα τὸ πρόσωπό του μὲ τὴν κυρτὴ μῆτρη, μὲ τὰ πρέ-
πανα μάτια, κατέως ἀπὸ ἑτα φύγο μέτωπο ποὺ τὸ πλαισιωνεν ξυθά, σχέδιο
κοκκωτά, μαλλιά, χτενωμένες ἀλλὰ Μπρεστόν,²³ γιατὶ ἀφήνεις δο τονόταν
ιγνότερο φωτισμό στὸν κῆπο γιὰ νὰ μὴ μαζεύονται κουνούπια· κι ἐγὼ πή-
τανα, χωρὶς νὰ φανεῖ, νὰ πᾶ νὰ φέρουν τὰ σιρόπια· ἡ γαρνά μου ἔδινε σ’ αὐτὸ
πτῆρες διλλοτες ἐνας ἄπ’ τοὺς καλύτερους φίλους τοῦ πατέρα του, ἕνδες ἀνθρώ-
πηδὴ σημασία, γιατὶ θεωροῦσε εὐγενικότερο νὰ μὴ φανεται πώς βρίσκονται
κακοῖ γιὰ τὴν περισταση καὶ μόνο γιὰ τοὺς καλεσμένους. «Ο κύριος Σουάν,
μένο ποὺ ηταν πολὺ νεφερεος, εἶχε στενὸ δεσμὸ μὲ τὸν παππού μου, ποὺ
πτῆρες διλλοτες ἐνας ἄπ’ τοὺς καλύτερους φίλους τοῦ πατέρα του, ἕνδες ἀνθρώ-
που θευμάσιου ἀλλὰ παράξενου, ἵκανου, καθὼς φάνεται, καμιὰ φορά γιὰ τὸ
τείποτε, νὰ κάσσει μιάν έγκριδια διάθεση καὶ υ’ ἀλλάξει ἀπότομα τὴν σειρὰ τῶν
κορυφῶν του. «Ακούγε πολλές φορὲς κάθε χρονι τὸν παππού μου νὰ διηγεί-
ται στὸ τραπέζι, τὰ ἥδια πάντα ἀνέκδοτα σχετικὰ μὲ τὴ συμπεριφορὰ τοῦ
καρύβιου Σουάν πατέρα, ὅταν πέθανε ἡ γυναῖκα του, ποὺ στὸ πλευρὸ της εἶχε
ἀπορτηπυνήσει δὲ ἕδιος μέρα καὶ νύχτα. «Ο παππούς μου, ποὺ εἶχε καρό νὰ
τὸν δεῖ, ἐτρέξε νὰ τοῦ παρασταθεῖ στὸ κερῆμα τῶν Σουάν στὸ περίχωρα τοῦ
Κομπρά, κι εἶχε κατορθώσει, γιὰ νὰ μὴν παρευρεθεῖ στὴν ἐργασία τῆς νε-
κροτῆς, νὰ τὸν κάψει νὰ ἐργασταλέψει γιὰ λέγο, κλαγχοντας, τὸ νεκρικὸ δωμάτιο.
Εκκανεν μαζὶ μερικὰ βίρυκτα στὸ πάρκο μὲ λιγοστὸ ἥδιο. Εισρυκά, ὁ κύριος
Σουάν έπιπε τὸν παππού μου ἄπ’ τὸ μπράτσο καὶ φάναξε: «Α! κακέ μου
φίδε, τί καρδι νὰ περιπατοῦμε μαζὶ μὲ τὸν θευμάσιο αὐτὸν καρό! Δὲν βρίσκετε
ποτὲ εἴναι ἀραιά δλ’» αὐτὰ τὰ δέντρα, οἱ ἀσπραργαθίες καὶ ἡ λίκη μου, γιὰ
τὴν ὄποια δὲν μου δωσατε ποτὲ συγκρατήσεις; Φανετε πολὺ κατοσυργή. Δὲν
νιώθετε τὸ δέρραι;» Α! δέν θε, τη θέλου, ή ζωὴ εἴναι κολαστικά ἀραιά,
ἀγαπατηγέ μου ‘Αμεντέν». Απότομα τοῦ ἥρθε πάλι ἡ ἀνάμνηση τῆς γυναῖκας
του κι ἐπειδὴ τοῦ φάνηρε στροφα ποὺ δύσκολο νὰ ξέγησε πῶς σὲ πέτευες
στηγάκις εἶχε παραστθεῖ ἀπὸ μιὰ καρδιούμενη διάθεση, περιορίστηκε, μὲ μια
κειρονομία ποὺ τοῦ ηταν συγκριτικὴν κάθε φορά ποὺ ξεν πολύπλοκο θέμαστη
παρουσιάζοταν στὴ σκέψη του, νὰ περάσει τὸ χέρι του πάνω στὸ μέτωπο του
καὶ νὰ συντίσει τὰ μάτια του καὶ τοὺς φρακοὺς τοῦ λορυτοῦ του. Δὲν μπόρεσε
δωτόσσο νὰ παρηγορθεῖ γιὰ τὸ καρδι τῆς γυναῖκας του, καὶ στὰ δύο ἐπόδιμενα
χρόνια, δὲς τὸ θάνατο του, ἐλέγε στὸν παππού μου: «Εἰν’ ἀστεϊο, σκέφτρομα
ποὺ συγκά τὴν κατηγένη τη γυναῖκα μου, δὲν μπορώ δικας νὰ τὴ σκερτῶ ποὺ
κάθε φορά.» «Συγχών, ἀλλ’ ἀπὸ λέρο, στὸν τὸν κατηγένε τὸν πατέρα Σουάν»,
εἶχε γίνει μιὰ ἀπ’ τὶς ἀρχαριμένες φράσεις τοῦ παππού μου, ποὺ τὴ λογοτύ-
ποιουσσε γιὰ τὴν πτὸ διαφορετικές περιπτώσεις. Θὰ εἴχα παραδεχεῖται πώς αὐτὸς
ο παπέρας του Σουάν ήταν ένας τέρας, διὸ πατέπους μου — ποὺ τὸν θεωροῦσαν
καλύτερο κηρυχή καὶ ποὺ ή ἀπόφραση του, μὲ τὸν ὀποτελεῖ γιὰ μένα νομολο-
γία, μοὺ χρησίμευσε ἀρχότερα συγκά γιὰ νὰ συγκρέσω ἀμαρτίες που θὰ εἴχαν

Γιὰ πολλὰ χρόνια, κι ὅταν ἀκόμηται, κωρίως πρὸς ἄπ' τὸ γένος του, δὲ κύριος Σουάν, ὁ γιος, ἐρχόταν συχνὰ νὰ τοὺς βλέπει στὸ Κομπρά, ἢ μεράρη μου θεία καὶ οἱ παππούδες μου δὲν δυσπεπενταν πάντα δὲν ζῶσσε πιὰ καθόλου στὴν κωνιάθια δόσου σύγκατε βλλοτε ἢ οικογένειά του καὶ πάντα, κάτω ἀπὸ ἑνὸς εἰδίους ἴντεργυτο ποὺ τοῦ ἔξασφαίτε στὸ στέιτι μας αὐτὸς τ' ὅρμα Σουάν, φιλοξενοῦσσαν — μετ' τὴν ἀπόδινην ἀθωάρητη τίμιων ἕγειρούχων που στεγάζουν, κωρίδες νὰ τὸ ἔρειν, ἐναν διάσημο ληστή — ἵνα ἀπ' τὰ πιὰ κομψὰ μέλη του Τύρκου Κλάμπ,²⁴ εὐδοκούμενο φύλο τοῦ κομῆτη τῶν Παρισίων²⁵ καὶ τοῦ πρήματα τῆς Ουαλλασσ,²⁶ ἵνα ἀπ' τὰ πιὸ κατιδεμένα πρόσωπα τῆς ὑψηλῆς κοινωνίας τῆς συνοικίας τοῦ Σάλι-Ζερμανί.²⁷

τηρήσεις τὰ σοβαρὰ θέματα καὶ φανέρωσε μὲν πεζότατη ἀκριβολίη
ὅταν μᾶς ξύνει, προσδιορίζοντας τὴν παραμεμφή λεπτομέρεια, στη
ριψῆς, ἀλλ᾽ ἀκόμα καὶ ὅταν οἱ ἀδελφές τῆς γυναιῶν μου μηδεῖσθαι
τεχνικά θέματα. "Οταν τὸν προκαλοῦσσαν νὰ δώσει τὴ γνῶμη τοῦ
τοῦ θαυμαστοῦ του για ἔναν πνευματικό γραφικής, εἴμενε σωπηλὸς
δῶν προσβλητικό, ἀλλὰ γυνόταν, ἀντίθετα, ὁμιλητικός ὅταν μπορεῖται
μια θετική πληροφορία σχετικά μὲ τὸ μουσεῖο ὃπου βραστότατα
μὲ τὴ χρονολογία τῆς κατασκευῆς του. Συνήθως δημιουργεῖται καὶ
σταθεῖ νὰ μᾶς διασπειδέται μὲ τὴν ἀφήγηση μᾶς κανονικάς καὶ
φιλος ποὺ του εἶχε μόνις αυτοῦτη μὲ πρόσωπα ποὺ τὰ διάδειγμα ἀν-
ποὺ γνωρίζαμε, μὲ τὸ φαρμακοποιὸ τοῦ Κομπρατ, μὲ τὴ μαγείαν
ἀμαξᾶ μας. Οἱ ἀφήγησεις αὐτὲς ἔκαναν βέβαια τὴ μεγάλη μου (της)
χωρὶς δόμος νὰ μπορεῖ νὰ ξεχωρίσει καλά ἐν θέσην ἑπειδὴ ὁ Σ
πάντα σ' αὐτὲς ἔνων γελοῖο ρόλο ή ἐπειδὴ τὶς διηγόταν μὲ πολὺ πο-
ροῦμε νὰ ποῦμε πόσις εἰσαστε στ' ἀλήθεια τόπος, κύριε Σουέν! τὸ μόνο πρόσωπο στὴν οικογένεια μας μὲ κάποιας κονιους τρό-
νον τούτης στους ἔνους, ὅταν μιλοῦσαν γιὰ τὸν Σουέν, πάνα θελ-
τό θελε, νὰ καπούνει στὸ μπουλβάρ, 'Ωστραν ή στὴ Ιεωφρό τη
πώς ηγετῶν διοίσει τοῦ κυρίου Σουέν, που πρέπει νὰ τοῦ ἀφηστε τέλε-
έκατορυμάρια, ἀλλὰ πώς ξμενεῖ ἀπὸ παραξενόν. Καὶ καθὼν
ἡ παραξενιαὶ αὐτῆι θὰ διασπειδέσῃ τοὺς δίλλους, ὅταν, στὸ Παρίσιο, τη
ἔρχοταν τὴν Πρωτοχρονιὰ νὰ τῆς φέρει τὸ καθηερωμένο στεκουρά-
γμαστε, τοῦ λέγε πάντα, ἀν εἴτε κόσμο: «Ε, λοιπον, κύριε Σουέ-
ντων μακτῶν την, πάνω απ' τὸ λοριδόν, τοὺς δίλλους ἀποκέπτεται
πάντα κανέπια στας. Αποθήνεις τὸν κοραλλιόν, γιὰ νέ, στε βέβαιως

*Αὐτὸν μαρτυρεῖται στὴ μεγάλη μηδὲ πᾶς αὐτὸς ὁ Σωκράτης εἶχε ἀπόλυτα τὰ «προσδότα» νὰ γνηστεῖ δεκτὸς ἀπ' ὅλη τὴν πατέρην, ἀπ' τοὺς συμβολαιογράφους ἢ τοὺς δικηγόρους μὲ τὴν παλῆν τῆς Παρίσιος (προνομίο ποὺ δὲ ιδίως φανόταν νά 'χει ἀφήθηκε σφρίσει), ζῶσε, σχεδὸν χρυφά, μιὰ ζωὴ ἐντελῶς διαφορετική ταξιδίου τὸ σπίτι μας στὸ Παρίσιο, κι ἀφοῦ μᾶς εἶχε πεῖ πώς διόδι του νὰ κομψυθεῖ, ἀλλάζει κατεύθυνση μόνις ἔφενε στὴ γωνία καὶ πήγανε σὲ κάποιο οικόπεδο ποὺ κακίνα μάτι χρηματιστῆ ἢ σεματιστῆ δὲν ἀντικριστεῖ ποτέ, αὐτὸς θά 'χει φανεῖ τόσο καποτελλημένος, δέσμοι, δέσμοι θὰ φαντάνε σὲ μιὰ κυρία ποὺ λόγια ἡ σκέψη πώς δὲν θητεύεται μέση τὴν 'Αστρατοῖο θά 'χει ἀντιληφθεῖ πῶς ἀερούς διατητικούς

τὴν εἰλικρίνη ζωγραφούμενη πάνω στὰ πάντα μας γιὰ τὰ πτὶ φούρ στὸ Κομπρά—
θὰ τῆς εἰλικρίνη φανεῖ σᾶν νὲ ‘χε στὸ δεῖπνο καλεσμένο τὸν’ ‘Ἄλη’ Μπαμπάδη που
μόλις θὰ καταβάθμινε πάνα θῆται μόνος, θὰ τρύπωνε στὴν ἐκθαμβωτικὴ στηλική
μὲ τοὺς ἀφράνταστους θησαυρούς.

Μιὰ μέρα ποὺ εἶχε ἔρθει νὰ μᾶς ἐπικυρεθεῖ στὸ Πιαρίσι μετὰ τὸ δεῖπνο
καὶ ζήτησε νὰ τοῦ συγχωρεθεῖ ποὺ φοροῦσε ἑπτησηροῦ ἔνδυμα, στὸν εἴτε ή
Φρανσουάκ, μετὰ τὴν ἀναζώρησή του, πάνα ξύλιθο ἀπ’ τὸν ἀμαξέα πάνα εἶχε
δειπνήσει (αὐτὸς μιὰ πρηγκίπισσα), — «Ναί, σὲ μιὰ πρηγκίπισσα τοῦ ἡμικόσμου»
ἀπάντησε η θεία μου ὑψηλωντας τοὺς ὄμους, χωρὶς νὰ σηκώσει τὰ μάτια της
ἀπ’ τὸ πλευτὸ της, μὲ ἀτάραχη εἰρωνεία.

«Αλλωστε η μεράλη μου θεία κρητικούδησε ἑλεύθερα τὸν εἰρωνικὸ αὐτὸ
τὸν ἀπέβαντι του. ‘Ἐπειδὴ πίστενε πάνα θὰ πρέπει νὰ κολακεύεται ὁ Σουάν
ἀπ’ τὸς προστάρησες μας, ἔβρισκε ποὺλ φυσικὸ νὰ ῥχεται πάντα νὰ μᾶς βλέπει
τὸ καλοκαίρι κρατώντας στὸ χέρι ξυν καλέθι μὲ ροδόκινα η σμέουρα ἀπ’ τὸν
κῆπο του, καὶ νὰ μοῦ φέρνει ἀπὸ κάθε του ταξιδίου στὴν ‘Ιταλία φωτογραφίες
ἀπὸ άριστουργήματα τῆς τέχνης.

Δὲν διστάζων μαζίου νὰ τὸν στέλνουν νὰ φέρει μιὰ συναντηὴ γιὰ σάλτσα
μὲ κόπτηραν η γιὰ σαλάτα μὲ ἀκανάδα. Βαν τοὺς θῆται ἀπαραίτητη γιὰ τὰ με-
γάλα δεῖπνα στὰ ὄπια δημαρχίας μας, ἔβρισκε ποὺλ φυσικὸ νὰ ῥχεται πάντα νὰ με-
ἀρκετὴν αἴρητη γιὰ νὰ τὸν παρουσιάσουν σὲ ξένους ποὺλ πρωτη-
φορά. «Αὐτὴ η συγκρήτη γυρνώντες στὸν πρήγματας τοῦ Βασιλικοῦ Οίκου τῆς
Γαλλίας: αείναι πρόσωπα ποὺ δὲν θὰ τὰ γνωρίσουμε ποτὲ εσεῖς καὶ ἔγώ, οὔτε
καὶ τοὺς ξένους ἀνάρχην, δὲν εἶν’ εἴσαι;» ἔλεγε η μεράλη μου θεία στὸν Σουάν,
ποὺ εἶχε ξεπούλησε τοὺς εγράμματα ἀπὸ τὸ Τουλούζενον.²⁴ τὸν ἔβρισ-
κε στηργάκι τὸ πιάνο η νὰ γυρνᾷ τὰ φύλλα τὰ βράδια ποὺ η ἀδελφὴ τῆς για-
γιᾶς μου τραγουδοῦσε, καὶ εἶχε ἀπέναντι σ’ αὐτὸν, ποὺ θῆται τόσο περιζήτητος
ἄλλον, τὸν ἀπλοίσσε ἀπότομο τρόπο τοὺς παιδιῶν ποὺ παίζει μ’ ξενα μιτικπελό
πολύτιμης συλλογῆς μὲ τὰς έδιες προφυλάξεις ποὺ θὰ λάβανεις άν θῆται ξενα φρη-
νὸν συντικέμενο. Στήγορα ὁ Σουάν, διποὺς τὸν γνώρισαν τὴν ίδια ἐποχὴ τόσα
μέλη ἀπ’ τὸν κοσμικὸς. Λέγετε, θῆται ποὺλ διαφορετικὸς ἀπ’ αὐτὸν ποὺ δη-
μιουργοῦσε η μεράλη μου θεία τὸ βρέδο στὸν μικρὸ κῆπο τοῦ Κομπρά, ἀφοῦ
εἶχεν ὀλοκούτει οἱ διδὸς διστάχτινοι κήποι στὸ καπιτάνιο, διποὺ φάτησε καὶ
ζωτίκευε μ’ δύο γιαρίζες η ίδια γιὰ τὴν οικογένεια Σουάν τὸ κέστιρο καὶ ἀβέ-
βαιο πρόσωπο ποὺ διστραφόταν, συνοδευμένο ἀπ’ τὴν γιαγιά μου, πάνω στὸ
σκοτεινὸν φρύνο καὶ ποὺ τὸ ἀναγνώρισε ἀπ’ τὴν φωνή. «Ομως ἀκόμη καὶ οὖν
τὴν εἶσεσσούμε μόνο τὸ πιὸ ἀστῆματα πράγματα τῆς ζωῆς, δὲν είμαστε ξενα στηλικό
ὑπόκατα συγκροτημένο, δύοιο γιὰ δῆσους καὶ ποὺ μπορεῖ ὁ καθένας νὰ πάρει σχε-
τικές μ’ αὐτὸς πληροφορίες, διποὺ λαβαίνει γιάτι μιὰ συγγραφὴ ὑποχρέω-
σεων η γιὰ μιὰ διαθήρην η κοινωνικὴ μιὰ προσωπικότητα εἶναι. δημιουργήμα
της οπέψης τῶν διλογίων.» Ακόμα καὶ ἡ τόσο ἀπέλαπτρά πράξη τοῦ πάντα μετὰ
πρόσωπο ποὺ γιαρίζει, εἶναι, ὁντικό βαθμό, μιὰ πράξη διακονητική. Γεμι-

ζουμε τὴν ίδιαν ἐμφάνιση τοῦ ἀνθρώπου ποὺ βλέπουμε μ’ δισες γιάδεις ἔχουμε
γι’ αὐτὸν, καὶ στὴν συνοικικὴ ἐντηπάση ποὺ στηλικείζουμε οἱ γράδεις αὐτὲς
παλίους στηγούρας τὸν σημαντικότερο ρόλο. Αὗτες τελικὰ γερμίζουν τόσο τέλεος
τὰ μητρούλα, διολούθιον μὲ τόση δικρίβεια τὴν γραμμὴ τῆς μιτρῆς, μπλέκονται
τόσο καλά γιὰ νὰ δώσουν ἀπογράδους στὸν ίδιο τῆς φωνῆς, λέσ καὶ η φωνὴ
δὲν εἶναι παρά ξενα διάφανο περιβλήμα, διποὺ καθὲ φορά ποὺ βλέπουμε τοῦτο
τὸ πρόσωπο καὶ ἀκούμε τούτη τὴ φωνή, αὐτὲς τὰ ίδιας γιάδεις ξαναβίσκουμε,
αὐτὲς ἀκούμε. Καθὼς Φανεταί, στὸν Σουάν, ποὺ εἶχεν δημιουργήσει γιὰ τὸν
έσυρτο τους οἱ γονεῖς μου, εἶχεν περιδεψεῖ μὲτο δέρματα νὰ συμπεριέβουν ένα.
παρῆρος διοιτοπες τῆς κοινωνῆς του ζωῆς, ποι θῆται ὁ λόγος γιὰ τὸν ὅποιο
ἡδα πρόσωπα, διποὺ βολανούται μαζὶ του, εἴβεται τὴν κοινωνῆς κομψήτα
νὰ κυριαρχεῖ στὴν διῆψη του καὶ νὰ σταυριά πάνω στὴν κυρτή του μύτη, λέσ
καὶ θῆται τὸ φυσικὸ της διέρο. μὲ καὶ οἱ γονεῖς μου ἐπίσης εἶχαν κατορθώσει νὰ
συσταρεύουν πάντα σ’ αὐτὸν τὸ πρόσωπο τὸ ἀπογράμματον ἀπ’ τὴν αἴρητη του,
τὸ ἀδεσαγό καὶ ευρύχωρο, μέσα στὰ μάτια αὐτὰ ποὺ ὑποτιμοῦσαν, τὸ ἀπροσ-
διόριστο καὶ γλυκό κατόλιπτο — μισθὸν ἀνάμνησης καὶ μισθὸν λίθη — ἀπὸ τὸς πο-
θυμες ὄπρες ποὺ εἶχαμε περιδεψεῖ μαζὶ, μετέπειτα μὲτὸ τὰ βέβηδιαδιαία μας δεῖπνα
γύρω ἀπ’ τὸ προπτέρι, τὸν καρπιῶν η στὸν κῆπο, διποὺ καυρὸς έσταμε στὸν καλό,
γετόνες στὴν διέσοχθ. Τὸ σωματικὸ περίβλημα τοῦ φίλου μας θῆται τόσο καλό,
παραγεμματέο μὲ τὶς διάρες αὐτῆς, καὶ μ’ ὄρθιμνες ἀναμνήσεις στεκτεῖς μὲ
τὸν γονεῖς του, ποὺ αὐτὸς δὲ Σουάν εἶχε γίνει. Ενα πλάσμα διολκηρωμένο καὶ
ζωγανό, καὶ ἔχω έτσι τὴν ἐντηπάση ποὺλ αἴρητα ένα πρόσωπο γιὰ νὰ πάω
σ’ ένα διόλο τελείων ξεχωριστό, διποὺ ἀπ’ τὴν ἀνάμνηση τοῦ Σουάν τὸν γνώρισα
ἀργότερα μὲ μητρίσεια περιῶν σ’ αὐτὸν τὸ πρώτο Σουάν — σ’ αὐτὸν τὸν πρώτο
Σουάν, στὸν ὅποιο ξαναβίσκεια τὸς καρποτιμηνές πλάκες τῶν γενεκῶν μαυ κρε-
νῶν, καὶ ποὺ διλλωστε μιαδέξει ληγότερο μὲ τὸν διλλον παρὰ μὲ τὸ πρόσωπο
ποὺ γνώρισα τὴν ίδια ἐποχὴ, λέσ καὶ η ίδιη μας εἶναι ένα μουσεῖο διποὺ θὰ τὰ
πορτραΐτα μιᾶς ίδιας ἐποχῆς έχουν τὸ ίδιο καινὸν δρόσο, τὴν ίδια τοικότητα—
σ’ αὐτὸν τὸν πρώτο Σουάν, τὸν ἀνέλειο καὶ μηρωμένο μὲ τὸ δρώμα ποὺ διαδ-
δινε ἡ μεράλη καστανά, τὰ καλόθια μὲ τὰ σμέουρα καὶ ξενα κλωνάρια ἐστραγκόν.

Μιὰ μέρα δωτόσσο ποὺ ἡ γιαγιά μου εἶχε πάει νὰ ζητήσει μιὰν ἔξυπ-
ρέτην ἀπὸ μιὰ κυρία ποὺ εἶχε γνωρίσει στὶς καλδηγίες τοῦ Δακτέ-Καϊρος
(καὶ μὲ τὴν ὄποια, σύμφωνα μὲ τὴν ἀντιληφτή μιας γιὰ τὶς κάστες, δὲν θέπη-
νε διακρίσει σχέσεις μόλιο ποὺ εἶχε δημιουργήσει μεταξύ τους ἀμοιβαλα
συμπόθεια), τὴν μαρκησίαν τὴν Βιλλεστερίτικη, τῆς φρυγισμένης σικαγένειας τῶν
Μπουγίδην, 24 η μαρκησία τῆς εἶπε: «Νομίζω πώς γνωρίζετε ποὺλ καλά τὸν
καυρὸ Σουάν, εἶναι μεγάλος φίλος τῶν ζευγών μου ωὲ Λόρη.» Η γιαγιά μου
γύρισε ἀπ’ τὴν ἐπίσκεψή της κατενθυσαστικά μὲτο τὸ μέγαρο ποὺ βλέπε-
πρός τοὺς καυρίδες τῶν διλογίων, καθὼς καὶ ἀπὸ ξενα ράρη γιὰ γιάδεις καὶ τὴν κόρη του, ποὺ ‘χαν-
πρόσωπο ποὺ γιαρίζει, εἶναι, ὁντικό βαθμό, μιὰ πράξη διακονητική. Γεμι-

μισθοῦ καὶ ἀνὴραν, δύον δὲν τὸ εἰληφέντος ή ίδιαν, έπειθε τὸν ξακούτη της πώς δὲν ἤταν πλεονέκτημα διλλαχάρτη, κακό, καὶ φροντίζεις νὰ τῶν διποταρέων γιατὶ νὰ μήντιξε τίποτα νὰ τούς ζηλεύει. «Νομίζω πώς δὲν θὰ τοῦ χάνετε εὐχαριστησην. Σέρω πώς έμεινα θὰ μοῦ ἤταν πολὺ δυσάρεστο νὰ δῶ τὸ δυνομάτικο τυπωμένο, ἔτσι φαρδύ-πλατύ, στὴν ἐρημερίδα καὶ δὲν θὰ μὲ καλάκουε καθηκόν νὰ μοῦ τὸ άναφέρουν.» Δέν ἐπέμενε διλλαχάρτης νὰ πειστεῖ της ἀδελφῆς τῆς γιατρίδας μου γιατρή, ἀπὸ ὄπενθεια γιὰ κάθε κονιορτός, καλλιεργοῦσαν τόσο πολὺ τὴν τέλην νὰ συγκαλύπτονται ἐναν προσωπικὸ διποταρύγρῳ κάτω ἀπὸ περίτεχνης περιφράσεις, δῶστε συγκά περιούσης ἀπαρατήρησος ἀπὸ τὸν στὸν δόπιο ἀπευθυνόνταν. «Οσο γιὰ τὴ μητέρα μου, σκεφτόταν μόνο πώς θὰ μποροῦσε νὰ πειστεῖ τὸν πατέρα μου νὰ δεχτεῖ νὰ μιλήσει στὸν Σουάν δῆλο βέβαια γιὰ τὴ γυναίκα του, ἀλλὰ τουλάχιστον γιὰ τὴν κάρη του, ποὺ δ Σουάν τὴ λάτρευε καὶ ποὺ γιὰ κάρη της, ἔλεγαν, εἴτε τελικά προτιμαστοποιήσει αὐτὸ τὸ γάμο. «Θά μποροῦσες νὰ τοῦ πεῖς δυτικά μιὰ λέξη, νὰ τὸν ρωτήσεις πώς πάει. Πρέπει νὰ ναι τόσο σκληρό γι' αὐτόν.» Ο πατέρας μου δύναται θύμωνε: «Μὰ δῆλο! Είχες παράλογες ιδέες.

Ο μόνος δικας ἀπὸ μας για τὸν ὄποιο ή ἀφρεδη τὸν Σουεν γνωτὸν ἀντι-
κείμενο μιᾶς ὀδυνηρῆς ἔργωνας, ημουν εγώ. Γιατὶ τὰ βράδια ποὺ ξένοι, η ἔστω
μόνο ὁ κύριος Σουεν, βρισκονται στὸ σπίτι μας, ἡ μαμά δέν ἀνέβανε στὸ δω-
μάτιο μου. Δειπνοῦσα πρὶν ἀπὸ τὸν μὲλλοντικὸν καθίσιον μου, διατηρεῖσα τὴν τραπέζην, διὰ στὶς ὅπτω, διατηρεῖσα την πομπωνικὸν πῶς ἐπρεπε ν' ἀνέβαινε. αὐτὸ-
τὸ πολύτιμο καὶ φθινόπωρο φύλι, ποὺ μοῦ 'δινε συνήθως η μημά συζύγουτας στὸ
χρεβάτη μου τὴ στηγὴν ποὺ μ' ἐπειρνεῖ ὁ ὑπνος, ἐπρεπε τώρα νὰ τὸ μεταφέρω
ἀπ', τὴν τραπέζαρια στὸ δωμάτιο μου καὶ νὰ τὸ κρενήσω διο τὸ γδυνόμουν δίχως
νὰ λαθεῖ ἡ γλώσσα του, δίχως νὰ λυθεῖ καὶ νὰ ζευγιμένη η αλθερία ιδιότητά του,
κι ἀκριβῶς ἔκεινα τὸ βράδιο, ὃπου θὰ κρειταζόραν νὰ τὸ δευτῆ μὲ περισσότερη
φροντίδα, ἐπρεπε νὰ τὸ πάρω, νὰ τὸ κλέψω ἀπότομα, δημόσια, δίχως καν νὰ
χω τὸν ἀπαραίτητο χρόνο καὶ τὴν ἀπαραίτητη ἑλευθερία τῆς σπέλης για νὰ
δώσω στὴν πρόξη μου αὐτὴ τὴν προστρατη τῶν μανικῶν, ποὺ προσπαθοῦν
νὰ μὴ συνέπρωται τοπος' κλιον διαν κλείνουν μιὰ πόρτα, για νὰ μπορέσουν,
ὅπων θὰ τοὺς ξαναπάσσει η ἀριστηρήμην ἀβεβαδηγτα, νὰ τῆς ἀντιτάξουν θη-
ριωδευτικά τὴν ἀνάμυνση τῆς συγμῆς ποὺ τὴν ἔκτειναν. Βρισκομέσται διο
στὸν κήπο διαν ἀκούστηκαν τὰ διὸ διατεκτικὰ κατηγορία στὸ καπιτανάκι.
Σέρραμε πώς ηγαν ὁ Σουεν. δικας δικι κοτακτήκαμε μ' ἔρωτηματικὴ ἐκφραστ
καὶ στελλαμε τὴ γιαγιά μου για ἀναγνωριση. «Θυμηρίζετε νὰ τὸν εὐχαριστήρετε
ἔχουντα γιὰ τὸ κρασι του, εἶναι προσκεκτικὰ θευμάτων καὶ τὸ κυρώτιο εἶναι
τερποστιο, συμβούλευσε ὁ παππούς μου τὸ διὸ κονιαδές του. «Μήν ἀρχίζετε
να στροφιθυρίζετε, εἴπε η μεγάλη μου θεία. Τι εἰχάριστο ποὺ εἶναι νὰ φτά-
νεις σ' ἔνα σπίτι διον διοι μιλοῦν φιλιμοτοτέ! — "Α! νὰ ὁ κύριος Σουεν. Θὰ
τὸν ρωτήσουμε νὰ μᾶς πεῖ διὸ νομίζει πῶς θὰ κάνει καθὸ καρό αὐτῷ, εἴπε
τὸ πατέρες μου. "Η μητέρα μου εἶχε σκεφτεῖ πῶς ένας λόγος της θὰ μποροῦσε

νά σφρήσει δῆλη τη λύτη, που τοιως εἶχε προκαλέσει ή οικογένεια μας στον Σουάν
ἀπό τότε που παντρεύτηκε. Βρήκε τὸν τρόπο νὰ τὸν πάρει λίγο ἀπόμερα. «Εγὼ
δύμας τὴν ἀκολούθησα: δὲν μποροῦσαν ν' ἀπορρεῖσαν νὰ φέρησαν οὔτε βῆμα ἀπὸ
κοντά της, καθὼς τοκετόμοιν πώς σὲ λίγο θὰ πρέπει νὰ τὴν ἀφήσω στὴν τρα-
πέζια σαὶ ν' ἀνεβῶ στὸ δωμάτιό μου χωρὶς νὰ τ' εἴω, ὅπως τ' ἔλλοι βρέσσα,
τὴν παρηγοριὰ πώς θὰ ρύχται νὰ μὲ φωτίσῃ. «Λοιπόν, κύριε Σουάν, τοῦ εἴτε,
μαδῆστε μου λίγο γιὰ τὴν κόρη σας: εἴλην βέβαιη πώς ἀγαπᾶ κυρία τὰ δημόρρα
πράγματα δύος ὁ μπαμπάς της. — Μὲ διάτε λοιπὸν νὰ καθίστε μ' δίλοις μας
κάτω διπ' αὐτή βεράντα», εἶπε ὁ παππούς μου πληράκοντας. «Η μητέρα μου
διακοπὴ ἔγινε μιὰν ἀκόμα εὐαίσθητη σκέψη, σὰν τοὺς καλοὺς πονητές που
ἡ πυρανία τῆς ρήμας τοὺς σπρώχνει νὰ βροῦν τοὺς πιὸ ὀρείστιους τοὺς στίχους:
«Θάξανται λήσσουμε γι' αὐτὴν ὅταν θὰ ξαναβρεθοῦμε οι δύο μας, εἴπε καμπολο-
φωνα στὸν Σουάν. Μόνο μιὰ μάνα εἶναι σὲ θέση νὰ σᾶς καταλάβει. Εἴραι
βέβαιη πὼς καὶ ἡ δικῆ της θὰ συμφωνεῖ μαζὶ μου.» Καθίσαμε διοι ληρω ἀπ'
τὸ σιδερένιο τραπέζι. Θάξανται νὰ μη συεργόμον τὶς δόρες τὶς γεμάτες ἄγκες
που θὰ περνοῦσα ἀπόψε μόνος στὸ δωμάτιό μου, χωρὶς νὰ μπορῶ ν' ἀποκο-
μηθῶ: προσπαθοῦσα νὰ πεστα τὸν ἑαυτὸν πῶς οἱ ἄρες αὐτὲς ἤτοι χωρὶς
σημασία, ἀφοῦ θὰ τὶς εἴχα πιὰ ξεχάσει τὸ προϊ, προσπαθοῦσα ν' ἀκολουθήσω
σπέκτες γιὰ τὸ μέλλον που θὰ πρέπει νὰ μὲ οδηγήσουν, σὰν νὰ διαβίνουν μιὰ
γέρουρα, πέρα ἀπὸ τὸ βάραθρο που πλησίασε καὶ ποὺ μὲ φρίβε. Τὸ μιαλό
μου δύωσ, τεντωμένο ἀπ' τὴν ἀνησυχία, εἶχε κυρτώσει σὰν τὸ βλέμμα που
ἔρχεται πάνω στὴ μητέρα μου, καὶ δὲν ἀφήγε νὰ τὸ διαπεράσει, καμιὰ ξένη
ἐντηπάστη. Οἱ σκέψεις ἐργάσαντο διὸ τὸ μιαλό μου, ἀλλὰ μόνο ἀφοῦ εἶται ἀφ-
στατήσαντα καὶ οὐδὲ στογκεῖο ὑπορρόες, ἢ ἀκόμα καὶ κάθε στογκεῖο εἴθυμο που δὲ
μπαροῦσε νὰ μὲ συγκινήσει ἢ νὰ μὲ διαπεράσει. Σὲν τὸν δέρμαστο ποὺ χάρη
σ' Ἑνα κανιοθητικὸ παρακολούθει μὲ ἀπόλυτη διαίγεια τὴν ἐγκέφαλη που τοῦ
κάνουν, ὅπλα καρές νὰ νιάθει τίποτα, μπροστά σ' ἀπογεγένευα μέσα μου στέ-
χους ποὺ ἀγαπῶσσα ἢ νὰ παραπολοῦθαι τὶς προσπάθειες ποὺ ἔκανε ὁ παππούς
μου γιὰ νὰ μιλήσει στὸν Σουάν γιὰ τὸ δούκα τοῦ Ὁντριέ-Πασκιέ,⁴ χωρὶς
οἱ πρέστοι νὰ μὲ κάνουν νὰ νιάσω τὴν παραμυθηρή συγκίνηση καὶ οἱ δεύτερες
καρφὰ εἴθυμα. Οἱ προσπάθειες αὐτές έμεναν ἀκαρπές. Μόλις ὁ παππούς μου
εἶπε θέσει στὸν Σουάν ἔνα ἑρώτημα σημειώμενο μ' αὐτὸν τὸ ρήτορα, μιὰ ἀπ' τὶς
ἄλληρες τῆς γνωστᾶς μου, που στ' αυτὰ της ἡ ἑρώτηση αὐτῇ ἀντίτυπο σὰν
μιὰ βαθιά άνη: ἀπειλεῖσση σιωπῆ που δεῖ ταν εὐρευτὸ νὰ τὴν διακόψῃ, ἀπευ-
θύνηρε στὴν διάληγη: «Φαντάσου, Σελιν, ἔκανα τὴ γνωριμία μιᾶς νέας δασκά-
λας ἀπ' τὴ Σουηδία, που μοῦ δώσα τρομερὰ εὐδαιμόνειον, λεπτομορφεσμένη
ταῦς συνεπαρτισμούς στὶς σκανδιναβικὲς χώρες. Θὰ πρέπει νά' φθει σένα βρέσ-
σε δευτήρησι μαζὶ μας. — Μὰ φυσικά! ἀπάντησε ἡ ἀδελφή της Φλορά, δύμας
καὶ ἥρη δὲν ἔκαστα τὸν καυρὸ μου. Συνάντησα στού κυρίου Βεντέγη ἔνων ἡμεια-
κένο ἐπιστήμονα που γνωρίζει ποὺ κατὰ τὸν Μουτάν,^{4b} καὶ ὁ Μουτάν τοῦ

ικανότητες. Καὶ τότε, ἀποθαρρημένος, παραστῶσα γὰρ πάντα τὴν λογοτεχνίαν παρ'
δλα τὰ ἔμφραγματά λόγια τοῦ Μπλύ. Αὐτὸς τὸ προσωπικό, ὅμεσο αἰσθητικός
ποὺ εἶχα γιὰ τὸ κενὸ τῆς σκέψης μου, χωριαρχοῦσε πάνω σ' ὅλα τὰ κοινωνι-
κὰ λόγια που μποροῦσαν νὰ μου προσφέρουν, διποὺ σ' ἐναῦ μοχθήρα, ποὺ ὁ
καθένας ἐπαινεῖ τις καλές του πράξεις, χωριαρχῶν οἱ τύψεις τῆς συνειδητοῦς του.
Μία μέρα ἡ μητέρα μου μου εἶπε: «Αφοῦ διο μιᾶς γιὰ τὴν κυρία ντε
Γκερμάνη, μάθε πώς, ἐπειδὴ ὁ γιατρὸς Περσιέ τὴν θεράπευση ποὺ καλε-
πρὸν ἀπὸ τέσσερα χρόνια, προβοκεται νά' ρθει στὸ Κομπραὶ γιὰ νὰ παραστεῖ στὸ
γάμο τῆς κόρης του. Θὰ μπορεσει νά' τὴ δεῖς στὴν τελετὴ!» "Αλλωστε ἀπ' τὸ
γιαστρὸ Περσιέ εἴχα ἀκούσει τὰ πιὸ πολλὰ λόγια γιὰ τὴν κυρία ντε Γκερμάνη,
μᾶς εἶχε μάλιστα δεῖξει καὶ τὸ τεῦχος ἕνδες εἰχονταραφρημένου περιοδικοῦ, διποὺ
τὴν ἔβιλετες μὲ τὸ κοστούμι που φοροῦσε σ' ἐνεκ χορὸ μεταμφιεσμένων στῆς
πρητερίστατας ντε Λέον.

Ελαφρικά, στη διάρκεια της πελεκής του γαμου, μάλιστη του έκακης προηγούμενης ημέρας, καθώς έλαβε θέση, μου έπειταρε ότι να δω καθημενή σ' ένα παρεχυλήσι μια
ξανθιά κυρία με μεγάλη μάτη, γαλανά και διαπεραστικά μάτια, φουντωτή μάβ
μεταξωτή γραβάτα, λελα, κανούργια και γυαλιστερή, κι ένα στυράκι στη γω-
νιά της μάτης. Κι έπειδη στην έπιφάνεια του κόκκινου, και θί λέγεται ξαναμ-
μένου, προσώπου της, ζεχώρια, σβησμένες και μόνο δύστες, κάποιες σκόρ-
πιες ανοιγογεις με το πορτραΐτο που μου είχαν δείξει, έπειδη κυρίως τα Ιδιαί-
τερα χαρακτηριστικά που διέκρινα στο πρόσωπό της, διν προσταθούσα να τὰ
έκφρασω, δικτυπωνούντα μὲ τοὺς ἴδιους ἀκριβῶν δρους: μεγάλη μάτη, γαλανά
μάτια, που εἶχε χρησιμοποιῆσε ὁ γαμπρός Περστέ διττα περιέργαψε μπροστά
μου τὴ δούκισσα του Γκερμάντ, είπα μέσα μου: Αὐτή ἡ κυρία μοιάζει μὲ τὴν
κυρία υὲ Γκερμάντ ἀλλὰ καὶ τὸ παρεκκλήσι, ἀπ' ἕπου παρακολουθοῦσα τὴν
λεπτουργία, ἢταν τὸ παρεκκλήσι του Ζημπέρ του Κακοῦ, που κάτω ἀπ' τὶς
Ιαπότεσες ταφόπλακες του, τῆς χρυσωμένες καὶ φουντωμένες σὰν κυψέλες μὲ τὴν
μέλι, ἀνοσταθούνταν οἱ παλιοὶ κομητεῖς του Μπραμπτέν, καὶ θυμόδουν, ἀπ' ὃ, τι
μοῦ εἶχαν πεῖ, πώς τὸ παρεκκλήσι αὐτὸ προοριζόνταν ἀποκλειστικά για τὴν οἰκο-
γένεια Γκερμάντ, διττα κάποιο ἀπὸ τὰ μέλη της ἐρήκοταν για μιὰ τελετὴ στὸ
Κομπράτ. Τηταν φρενερὸ πώς δὲν μποροῦσε να ὑπάρχει παρὲ μιὰ μένο γυναῖκα
ποὺ νὰ μοιάζει μὲ τὸ πορτραΐτο τῆς κυρίας υὲ Γκερμάντ, καὶ νὰ βρίσκεται
έκεινη τὴν ἡμέρα, τὴν ἡμέρα ἀκριβῶν ποὺ ἔπειτε νὰ 'ρθει, σ' αὐτὸ τὸ παρεκ-
κλήσι: αὐτὴ ήταν! Η ἀπογοήτευσή μου ήταν μεγάλη. Προερχόταν ἀπ' τὸ δι-
δὲν εἶχα ποτὲ προσέξει, διττα σκεφτόμουν τὴν κυρία υὲ Γκερμάντ, πώς τὴν
κυρία Σαζέρα, καὶ τὰ αὐγουλωτὰ της μάργουλα μὲ κανεν τόσο νὰ θυμηθῶ πρό-
σωπα που είχα δεῖ στὸ σπίτι, διστα μου πέρασε ἡ ὑπόνοια. Ήτα νὰ ἔξαρσμοιτεῖ.

F

μόρια, οώσας νά μην ήταν ούσαστικά ή δουκιστε τοῦ Πχερμάντ, άλλα πώς τό σῶμα της, ὀργιώντας τὸ δυνομα ποὺ τοῦ έδινεν, ἀνήρε σ' ὄρισμένο γυναικεῖο τύπο, στὸν ὅποιο περιλαμβάνονται καὶ γυναικεῖς γυατρῶν καὶ ἐμπόρων. «Ἄντο εἶναι, αὐτὸ εἶναι μόνο..., ἡ χυρὰ ντὲ Γκερμάντ!», ἔλεγε ἡ γεράτη προσήλωση καὶ ἐκπληγὴ ἑκφραστ μὲ τὴν ὅποια κοίταξα αὐτῇ τὴν εἰκόνα, ποὺ φυσικά δὲν εἴχε καμιὰ σκέση μ' θεος εἰκόνες, μὲ τὸ ίδιο αὐτὸ δυνομα τῆς χυράς ντὲ Πχερμάντ, εἴκαν έμφανιστεῖ τόσες φορὲς στὰ διειρημάτια, ἀφοῦ αὐτή, αὐτῇ δὲν εἴτε δικαιωροθεῖται αὐθιζέτητα ἀπὸ μένα, ὅπως οἱ δύλες, ἀλλὰ εἴχε ζεπτεραγχεῖται μπροστά στὰ ματιά μου γιὰ πρώτη φορά, μόλις πρὶν ἀπὸ λίγο, μέσα στὴν εκκλησία εἰσένα ποὺ δὲν ήταν τῆς ιδιαίς φυσικῆς, δὲν μποροῦσε νά πάρει ὅποιο χρῆμα τῆς έδινεν, σὰν αὔτες ποὺ δέχονται νά ποτιστοῦν μὲ τὸ πορτοκαλί! Χρῶμα μιᾶς κατάληψης, ἀλλὰ ποὺ ήταν, ἀνθίστατα, τόσο πραγματική, δύστε άλλα, ἀδύνατα να τὸ σπηλιόν ποὺ ανοίγεται στὴν αυλή της...»

ὑποταγῆ τῆς στόβης νόμους τῆς ζωῆς, ὅπως σὲ μια τελική «ἀποθέωση» σὸν θεάτρο, μὰ πτυχὴ στὸ φρεμεῖ τῆς ψερδός, ἐνα τρεμούλασμα στὸ δοχειάκι της, προδίκου τὴν ὑπερηπαρουσία μᾶς ζωτανῆς θίθιστοι, ἐκεὶ διο που ἀναρωτίσμαστε μήπως ἔχουμε μπροστά στὰ μάτια μας μὲν ἀπλὴ φωτεινὴ προβολή.

Ταυτόχρονα διώμα, πάνω σ' αὐτῇ τὴν εἰκόνα που ἡ προεξέχουσα μύνῃ καὶ τὰ διαπεραστικά μάτια κάρφωνεν μέσα στὸ δραμά μου (τοις γιατὶ αὐτὰ τὸ ἄγγελεν πρᾶτα, αὐτὰ τοῦ ἔκανεν τὴν περώτη ἐγκοπὴ τῇ στιγμῇ που δὲν εἶχα ἀκόμα τὸν καιρὸν νὰ σκεφτῶ πώς ἡ γυναίκα ποὺ ἐμφανίζεται μπροστά μου μπορεῖ νὰ εἴναι ἡ κυρία ντὲ Γκερμάντ), πάνω σ' αὐτῇ τὴν εἰκόνα τὴν ἐντελῶς πρόσφατη, τὴν ἀναλογίαν, προσπαθῶντα νὰ ἐφαρμόσω τὴν ιδέα: «Εἴναι ἡ κυρία ντὲ Γκερμάντ», μὰ δὲν κατόρθων πεπρὼν νὰ τὴν κάνω νὰ πηγανούρεχται ἀντίκρου στὴν εἰκόνα, σὰν δύο δίσκους ποὺ τοὺς χωρίζει ἐνα διαστήμα. Αὐτὴ διώμα ἡ κυρία ντὲ Γκερμάντ, που τὴν εἶχα τόσο συγκα ὑπερευτεῖ, τώρα που ἔβλεπε πῶς ὑπῆρχε πραγματικά ἔξω ἀπὸ μένα, ἀπέκτησε ἀκόμα περισσότερη δύναμη στὴν φαντασία μου· καὶ ἡ φαντασία μου, ἀφοῦ παρέλυσε γιὰ μᾶς στιγμὴ ἀπ' τὴν ἐπαργὴ τῆς μὲν πραγματικότητα τόσο διαφορετικὴ ἀπ' ὅ, περίμενε, ἔρχεται ν' ἀντιδῷ καὶ νὰ μοῦ λέει: «Δεξασμένοι πρὶν καὶ ἀπ' τὸν Καρδιομάγνο, οἱ Γκερμάντ εἰλαν δικαίωμα τῷας καὶ θεάτου πάνω στους υποτελεῖς τους· ἡ δουκισσα πτὲ Γκερμάντ κατόργηται ἀπ' τὴν Ζενεβίεβ ντὲ Μπραμπάν. Δὲν γνωρίζει, οὔτε καὶ δὲ δεόχεται νὰ γνωρίσει, κανένα ἀπὸ τὰ πρόσωπα ποὺ βρίσκονται ἔδω.»

Kai — ὡς θαυμαστὴ ἀνεξαρτήσει τῆς ἀνθρώπινης ματιᾶς, ποὺ κρατάτεται στὸ πρόσωπο μ' ἐνα σχοινὶ τόσο Χαλαρό, τόσο μακρύ, τόσο ἀπλωτό, ὁστε μπορεῖ νὰ περιφέρεται μόνη μακριά του! — καθὼς ἡ κυρία ντὲ Γκερμάντ ἤταν καθήμενη στὸ παρεκκλήτο πάνω ἀπ' τοὺς τάφους τῶν νεκρῶν της, ἐνῶ τὰ βλέμματά της τρηγυροῦσαν δικοπατεῖσαν καὶ ἐκεῖ, ἀνέβανταν ψηρὰ στεγκούνες, στα- ματῶσσαι ἀκόμα καὶ πάνω μου σὲν ἥπισσηδία ποὺ περιπλανάεται στὸ νόρθικο,

μιὰ μητέρα ποὺ φαίνεται νὰ μὴ βιέστει τὶς παχυδιάρικες τολμηρότητες η τὶς
ἀδιάκριτες, ἀπόπειρες τῶν παιδιῶν τῆς ποὺ παῖδουν καὶ ἀπευθύνονται σὲ πρόσω-
πα τὰ ὅποια ἔκεινη δὲν γνωρίζει, μοῦ ἥτεν ἀδύνατο νὰ καταλέψω τὸ ἔγραφεν η
καταδικάζει, μέσα στὴν ἀνεργία τῆς ψυχῆς της, τὴν ἀληγρεῖα τῶν βλεμμάτων της.
Μοῦ φανόστην σημαντικὸν νὰ μὴ φύγει πρὶν προάβει νὰ τὴν κοτάξει ἀρ-
χεῖται, γιατὶ θυμόδου πώς ἀπὸ χρόνια θεωροῦσα ἔξαιρετικὰ ἐπιθυμητὴ τὴ θέα
της, καὶ ἔτοι δὲν σήκωνται τὰ μάτια μου ἀπὸ πάνω της, λέσ καὶ τὸ κάθε βλέμμα
μου μποροῦσε ν' ἀποστέσει μὲ τρόπο ἀλιθὸν καὶ ν' ἀποηγκεῖσθαι μέση μου τὴν
ἀνάμυγμη τῆς μεγάλης μάτης, τῶν κόκκινων μάργουλων, διῶν αὐτῶν τῶν ιδια-
τερῶν χαρακτηριστικῶν ποὺ μοῦ φαίνονται σὲν Ισάρθιμες πολύτιμες, αὐθεντι-
κές καὶ ξεχωριστές πληροφορίες γιὰ τὸ πρόσωπό της. Τώρα ποὺ τὸ έκανεν νὰ
μοῦ φαίνεται δύοφορο δίλεις οἱ σκέψεις ποὺ τοῦ ἀφέρεινα —καὶ ἕσσαν, κυρίως, μορ-
φὴ τοῦ ἐνοτεκτοῦ τῆς αὐτοσυντήρησης τῶν καλύτερων τημημάτων τοῦ ἑαυτοῦ
μας, αὐτὴ η ἐπιθυμητὰ ποὺ ἔχουμε πάντα νὰ μὴν ἀπογονητεύμαστε— ξαναπο-
θετώντας τὴν (ἀρχὸς ἥτταν ἔνα καὶ μόνο πρόσωπο αὐτή), καὶ ἔκεινη η δούκισσα
ντῆς Γκερμάνης ποὺ εἶχε δημουργήσει διὰ τόπου) ἔξι ἀπ' τὴν διόποντη ἀμφιρ-
όπητρα, μὲ τὴν ὄποια ἡ ἀπέληξη καὶ ξεκάθαψη θέλει τοῦ σώματος της μὲ εἰκὲ κάνει
νὰ τὴν μπερδέψῃ γιὰ μιὰ στηνή, ἐνοχλητικὰ ἀκονιγνωτας νὰ λένε γύρω μου:
«Εἶναι καλύτερη ἀπ' τὴν κυρία Δαζέρα, ἀπ' τὴ δεσποινίδα Βεντέρη», λέσ καὶ
μποροῦσε νὰ συγρρίθει. Καὶ καθὼς τὰ βλέμματά μου στατικατοῦσσεν στὰ ξανθί-
την μαλλιά, στὰ γαλανά της μάτια, στὴ δέση τοῦ λαμπού της, καὶ παρασκείπαν-
τὰ χαρακτηριστικὰ ποὺ θὰ μοῦ θυμίσουν δῆλα πρόσωπα, ἀνα-
φωνοῦσσα μέστα μου μπροστά σ' αὐτὸ τὸ θερετικένα αστυμπλήρωτο σκήτο: «Τι
δροφρή ποὺ εἴναι! Τί διαστοκρατική εὔγένεια! Πραγματικά, ἔχω μπροστά μου
μιὰ περήφραγη Γκερμάνη, απόγονο τῆς Ζενεβέλης ντὲ Μπραιμπάν! Καὶ η προ-
σοχή, μὲ τὴν ὄποια φάντα τὸ πρόσωπό της, τὴν ἀπομόνων τόσο, διστε καὶ
στήμερα, διταν ἀναλογίζομεν αὐτὴ τὴν τελεῖται, μοῦ εἴναι ἀδύνατο νὰ δαναδάδω δέστω
καὶ ἔναν ἀπ' δύος περιεργεθρων ἑκτὸς ἀπὸ ἔκεινη καὶ τὸν ἐκελεύσθητον, ποὺ
ἀπότομης καταστροφικὰ δταν τὸν ρόπητο οὐ καὶ κυρία αὐτὴ ἥτταν πραγματικὰ η
κυρία ντὲ Γκερμάνη. Εἴκεντη δύμας τὴν ξαναβλέπω κυρίων δέπων τὴν εἶδα δταν
παρελάσαμε δῆλο γιὰ νὰ συγκρούμε στὸ διακονικό, ποὺ τὸ φάνταξε μὲ διακοπές
ὅτεστος γῆλος μιᾶς ἡμέρας μὲ διέρυνο καὶ θύελλα, καὶ στὸ ὄποιο ἡ κυρία ντὲ
Γκερμάνη βρισκόταν ἀνέμεσα σ' δῆλους αἴτων τους κατούκους τοῦ Κομπράου που
δὲν γνώριζε οὔτε καὶ τὰ δύοματά τους, ἀλλὰ ποὺ ἡ καταπερόσητά τους ὑπο-
γράμμιζε τόσο τὴν ὑπεροχή της, δῆλο μποροῦσε νὰ μὴ υιώσῃ γι' αὐτοὺς
μάλι εἰλικρινὴ εὑμένεται, καὶ τὸν ὄποιον δικλαστείται τὸν ἰδέα νὰ γίνω ποτὲ διάσημος συγ-
γραφέας! Η θιάψη ποὺ μὲ βέρσινε, ἐνῶ καθόμον μόνος καὶ διενερποτοῦσσα κά-
πως παράξερα, μ' ἔκανε τόσο ποὺ νὲ ὑποφέρω, δστε, γιὰ νὰ μήν τὴν ιιώθω
πιά, τὸ μυαλό μου, ἀπὸ μόνο του μὲ κάπι σὸν ἀναστολὴ μπροστά στὸν πόνο,
στατικατοῦσσεν διόπειλα νὰ σκέψεται τους στήχους, τὰ μαθιστήρια, τὸ ποιη-
τικὸ μέλινον, ποὺ η ἔλευψη ταλεντου μοῦ ἀπαγόρευε νὰ περιμένω. Ξαφνικά
τότε, ἐντελῶς ὀλεξάργυρη ἀπ' δίλεις αὐτὲς τὶς λογοτεχνικὲς φροντίδες καὶ χαρίς
καμάτη σήση μ' αὐτές, μιὰ στέγη, η ἀνατάγματα τοῦ γῆλου πάνω σὲ μιὰ πέτρα,
της νὰ ξεφέύγουν ἀδύνατα μπροστά της σ' ἔνα κύμα ἀπὸ γαλάζιο φῶς, ποὺ
δὲν μποροῦσε νὰ τὸ συγκρατήσει, ποὺ δὲν ήθελε νὰ τὸ ἀφήσει νὰ γίνει ἔνο-

χρητικό καὶ νὰ δεῖξει πῶς περιφρουροῦσε τοὺς ἀσῆματους αὐτοὺς ἀνθρώπους,
ποὺ συναντοῦσε στὸ πέρασμά του, ποὺ ἀγγίζει καθέ στηγάκη. Εναυβλέπω δύομα
καὶ τώρα, πάνω ἀπ' τὴ μώλη γραβάτα της, τὴ μεταξένια καὶ φουσκωτή, τὴν
ἀπολὴή ἔκπληγη στὸ βλέμμα της, στὸ ὄποιο εἴχε προσθέσει, χωρὶς νὰ τολμεῖ
νὰ τὸ ἀπευθύνει σε κανέναν εἰδίκα, ἀλλὰ γιὰ νὰ πάρουν δῆλο τὸ μεριδό του,
ἔνα κέπτως δειλὸ καμόγελο ἀρχόντισσας, ποὺ δίνει τὴν ἐγύπτωση δι τὸ ζητεῖται
συγνώμη ἀπ' τοὺς ὑποτελεῖς της καὶ διτὶ τοὺς ἀγραπά. Αὐτὸ τὸ χαμόγελο ἔπεισε
καὶ πάνω σὲ μένα, ποὺ δὲν εἴχα πάλι νὰ τὴν κοτάξω. Τότε, καθὼς θυμόθρικα
τὴ ματιὰ ποὺ εἴχε σταματήσει ἐπόνω μου στὴ λεπτουργία, γαλακή σὰν πλακτίδα,
καὶ διαπέρασε τὸ βιτρίνη τοῦ Ζιλμπέρ τοῦ Κακοῦ, εἴπε μέσα μου: «Μά τίσα
με ξεχωρίζει». Πιστεύα πώς τῆς δέρεσα, πῶς δὲ ἔξακολούθουσε νὰ μὲ σπερφετεύ-
την θά 'χε φίγει ἀπ', τὴν ἐκκλησία, πῶς γιὰ χάρη μου θὰ ἥτταν ἴσως μελαγ-
χολικὴ τὸ βράδυ στὸ Γκερμάνη. Κι ἀκέσσως τὴν ἀγάπησα, γιατὶ ἀν ἀρκεῖ κα-
μὰ φορά, γιὰ ν' ὀξειτήσουμε μιὰ γνωτικά, νὰ μᾶς κοτάξει μὲ περιρρόηση,
δὲν θὰ μπρεσει νὰ γίνει δική μας. Τα μάτια της γίνονται γαλαζία σὰν βίγκα, ποὺ θὰ
ταν ἀδύνατο νὰ κόψω καὶ ποὺ ἀστόσο θὰ μοῦ τὴν ἀφίξεων· καὶ ὁ γῆλος, ποὺ
ταξεῖ μὲ καλοσύνη, δύσας ἔκαμε η κυρία ντὲ Γκερμάνη, γιὰ νὰ σκεφτοῦμε πῶς
μπορεῖ νὰ γίνει δική μας. Τα μάτια της γίνονται γαλαζία σὰν βίγκα, ποὺ θὰ
κόκκινα καλιὰ ποὺ εἴχαν ἀπέλασει χάμια γιὰ τὴν ἐπίσημη περίσταση καὶ πάνω
τους προχωροῦσε τῷρος μὲ καμόρειο η κυρία ντὲ Γκερμάνη, προσθέτοντας στὴν
πλατεία καὶ μέσα στὸ διακονικό, εδώπε τὸ σαρκάδες χρώμα τῶν γενειῶν στὰ
κόκκινα καλιὰ ποὺ εἴχαν ἀπέλασει χάμια γιὰ τὴν ἐπίσημη περίσταση καὶ πάνω
τους προχωροῦσε τῷρος μὲ καμόρειο η κυρία ντὲ Γκερμάνη, προσθέτοντας στὴν
μελλοντική τους μιὰν διλήρος βελούδην, μιὰν ἐπιδειρμίδαν ἀπὸ φᾶσι, τὸ εἶδος
ἐκεῖνο τῆς τρυφερότητας, τῆς σοβαρῆς γλυκύπητας μέσα στὴν ἐπίσημη περί-
σταση της καρέ, ποὺ καρακτηρίζουν δριτομένες μιαστικές σελίδες τοῦ Λόνγκρειτ,¹⁵⁵
Μπωταλίρι¹⁵⁶ μπόρεσε νὰ ληπτούμοποιήσει τὰ τὸν ἡγο τῆς στελπιγγας τὸ ἐπι-

σὲ καλοῦσταν νὰ τὸ πάρεις καὶ ποὺ, παρ' ὅλες μου τὶς προσπάθειες, δὲν κατόρθωνταν ν' ἀνακαλύψω. Καθὼς δικαιοθανόμον πῶς αὐτὸς βρισκόταν μέσα του, ἐμενὸς ἔκει, ἀκίνητος, νὰ κοιτάζω, ν' ἀναπνέω, νὰ προσπαθήσω νὰ προχωρήσω μὲ τὴ σκέψη μου πέρα ἀπ' τὴν εἰκόνα καὶ τὴ μυραδίδ. Κι ὃν ήμουν ἀναγκασμένος νὰ προσφέσω τὸν παππού μου, νὰ συνεχίσω τὸ δόδιο μου, προσπαθοῦσα νὰ τὸ ξαναβρᾶς κλεινοντας τὰ μάτια γέρεσα νὰ θυμηθῶ ἀκριβῶς τὴν γραμμὴν τῆς στέγης, τὴν ἀπόχρωση τῆς πέτρας πού, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ καταλάβω γατί, μου εἶχαν φανεῖ ὄρμες, ἔτουες γ' ἀνοίξουν νὰ μοῦ προστρέψουν αὐτὸ τού διόδου δὲν ήταν παρὰ τὸ περβλήμα. Τέτοιου εἴδους ἐντυπώσεις δὲν ήταν βέβαια σὲ θέση νὰ μοῦ ξαναδάσσουν τὴν καμένη μου ἐλπίδα πῶς θὰ μποροῦσα κάποια μέρα νὰ γίνω συγγραφέας η ποιητής, γιατὶ ήταν πάντα δεμένες μ' εἴδα συγκεκριμένο ἀντικείμενο δίχως πνευματικὴ ἀξία καὶ δίχως ἀναφρόδη σὲ κάποια ἀφρηγμένη ἀλήθεια. 'Αλλὰ μοῦ έδιναν τουλάχιστον μιὰν ἀλλογενή ἀπόλαυση, τὴν φυεδαίσθηση κατόπιν ταραχής γονιμοποιήσας, καὶ ἔτοι μὲ ἀποσποῦσαν ἀπ' τὴν πλήξη, ἀπ' τὸ αἴσθημα τῆς ἀνικανότητας πού εἶχα νιώσει δισες φορές εἶχα γυρέψει κάποιο φιλοσοφικὸ θέμα γιὰ ἐνα μεγάλο λογοτεχνικό ἔργο. 'Αλλὰ τὸ καθῆκον πού ξεβάζω στὴν συνείδησή μου αὐτές οι ἐντυπώσεις απὸ σήμετα, ἀράματα η κρύματα —ψὲ προσπαθήσω δηλαδὴ νὰ διασκέψω τὶ κρυβότεν πίσω— ήταν τόσο δύσκολο, διστοιχία νὰ βρῶ στὸν ἑαυτὸ μου δικαιολογίες ποὺ μοῦ ἐπιτέπεινεν υ' ἀποφύγω αὐτές τὶς προσπαθήσεις καὶ υ' ἀπολαμψῶ ἀπ' αὐτὴ τὴν κούραση. Οι γονεῖς μου εντυκῶν μὲ φράναζαν, ξυλωθα πάντα δὲν εἶχα τώρα τὴν ἀπόρητη ήσυχιά γιὰ νὰ συνεχίσω πρόσφορα τὴν ἀνεξήρητη μου, καὶ πῶς θὰ ταχτήνερα νὰ μὴν τὴ σκέψη μου διστοιχία νὰ γρίσω στὸ στέιτο καὶ νὰ μὴν κονδύλουμα ἀπὸ πρὸν χωρὶς ἀποτελεσμα. Τότε ἔπειτα πατὶ υ' ἀσχολοῦμαι μ' αὐτὸ τὸ ἀγνωστό πρόγκυα, ποὺ τὸ τίκλογε έχει στήχαιη η ἐνα θρωμα, καὶ ήμουν τελεως ἥσυχος, ἀφοῦ θὰ τὸ ἔφερνα μαζί μου στὸ στέιτο, προστατευμένο μὲ τὴν ἐπενδυσηῖς ἕκκονων κάτω ἀπ' τὶς ὄποιες θὰ τὸ ξανάφρισκα τζωτανό, σὲν τὰ φύραια ποὺ ἔφερνα πίσω στὸ πανέρη μου, δὲν μοῦ ἐπιτρέπεινεν νὰ πάω στὸ φέρεμα, σκεπασμένα μὲ μιὰ στρώση χορτάρι γιὰ νὰ διατηρηθεῖ η φρεσκάδα τους. Μόλις ἔφερνα στὸ στέιτο, σκεφτόμουν ἀλλα πρόγκυατα καὶ ἔτοι στοιβάζοντας στὴ σκέψη μου (ὅπως στὸ δωμάτιό μου τὰ λουκουδιά πού εἶχα μαζέψει στοὺς περιπάτους μου ἢ τὰ ἀντικείμενα ποὺ μοῦ εἶχα δώσει) μιὰ πέτρα δέπου ἐπιπλέξη η ἀνταγειά, μιὰ στέγη, σένες ήχος καρπάνες, μιὰ μυραδίδ φύλλων, πολλές διαφορετικές ειδονές κάτω ἀπ' τὶς ὄποιες ἔχει πεθένει ἀπὸ καιρὸν ἡ πραγματικότητα δόρμου τῆς ἀπόστροφῆς, καθὼς τέλειωνε τὴν ἀπόγευμα, τὸ γατρό Περστές πού περνώντας μὲ ἀμέδει, ὀλοταχῶς, μᾶς ἀναγράφεις καὶ μᾶς πῆρε μαζί του— ἔνωνθιμενη του διάρκεια, καὶ εἴχαμε τὴν τύχη νὰ συναυτήσουμε στὸ μισὸ τοῦ δρόμου τῆς ἀπόστροφῆς, καθὼς τέλειωνε τὴν ἀπόγευμα, τὸ γατρό Περστές πού

ό γατρός, πρὶν ἐπιστρέψει στὸ Κομπρά, ἔπειτε νὰ σταματήσει στὸ Μαργενβίλλ-λε-Σέκ σ' ἔναν δρόμο που στὴν πόρτα του συμφωνήσαμε νὰ τὸν περιμένουμε. Στὴν στροφὴν ἐνὸς δρόμου ἔνωνθιμενης ξαφνικὰ ἔσκεψη τὴν ξεχωριστὴν ἀπόλαυσην, ποὺ δὲν έμοιαζε μὲ καριένα δέλτη, ν' ἀντικρίσω τὰ δύο καμπαναριά του Μαργενβίλλ, ποὺ τὸ φώνεις τὸ ηλιοβασιλευμα καὶ που ἡ κίνηση του ἀκαδίου μας καὶ οι στροφὲς του δρόμου νόμιμες πῶς τους διλατάει τὴ θέση, καὶ μπετερα τὸ καμπαναριό του Βιεβίχ, 168 τὸ άποτο, μόλιο ποὺ τὸ κάριτες ἀπ' αὐτὰ ένως λόφος καὶ μιὰ κοιλάδα καὶ βρυσάκεν πάνω σ' ἔνα μακρινὸν ὄψιμεο, ξυμούζε νὰ γενούνει μαζί τους.

Κι ξέσαριβώνοντας, σημειώνοντας τὸ σχῆμα τους βέλους τους, τὴν μετακίνηση τῶν γραμμῶν τους, τὸ φῶνα τοῦ ήμου πάντα στὶς ἐπιφύνεις τους, ξυλοπάν σδεν δὲν ξέσαριβοντας τὴν ἐντύπωση μου, πῶς διπήρηκε κάτι πίσω ἀπ' αὐτὴ τὴν κίνηση, πίσω ἀπ' αὐτὸ τὸ φῶνα, κάτι ποὺ ξύμοιαζε νὰ τὰ περιέκει καὶ ταυτόχρονα νὰ τὰ κρύβει.

Τὰ καμπαναριά φανόνταν τόσο μακριάτε να ἔμεινες μονάδας τόσο λίγο νὰ τὰ πληριάζουμε, διστοιχία στραγκα δέντρων, λίγες στρυμές ἀργότερα, στρεμματήσαις μπροστά στὴν ἐκκλησία του Μαργενβίλλ. Δὲν ήταν πού μού ήταν τὴς ἀπόλαυσης πού εἶχα νιώσει δέντρο τὰ εἶδα στὸν οὐρανὸ καὶ ἡ ὑποχρέωση νὰ φυλάξω υ' ἀργότερα στὸ μισὸ μου αὐτές τὶς γραμμές ποὺ σάδιζεσθη νὰ φυλάξω υ' ἀνακαλύψμα αὐτὴ τὴν ανεξήρητη ἀπόλαυση, στὴν δύσπολη στὸν ήμιο καὶ νὰ μὴν τὶς ξανασκεφτῷ γιὰ τὴν ὄρα. Καὶ έπειτα πιθεύο πάντα, σὲν τὸ εἶχα κάνει, τὰ δύο καμπαναριά δὲν εἶχα πάει νὰ μείνουν παγιοτινὰ μὲ τόσα δέντρα, τόσες στέγες, τόσα ἀράματα καὶ τόσους ήμους ποὺ εἶχα ξεδίθεσθη νὰ φυλάξω γιὰ ἀργότερα στὸ μισὸ μου αὐτές τὶς γραμμές ποὺ σάδιζεσθη, ἐπειδὴ μέν προσπαθοῦσαν αὐτὴ τὴν ἀνεξήρητη ἀπόλαυση, στὴν δύσπολη στὸν ήμιο καὶ νὰ περιέκειται ποὺ τὸ εἶδα στὴ στροφὴ τὸ γατρό. Τοτερά κινήσαις πάλι, τοῆρα ξανά τὴ θέση μου δίπλα στὸν ἀμαζάν, γύρισα τὸ κεράν μου γιὰ νὰ ξαναδῶ τὰ καμπαναριά καὶ τὴ ἀντέκρυστη στροφὴ τὸ λίγο ἀργότερα γιὰ τελευταία φορὰ στὴ στροφὴ τὸν δρόμο. 'Ο ἀμαζάν, ποὺ δέν έμοιαζε νά' κει κέρι γιὰ κουβέντα, οὔτε καλά καλά ἀπάντησε στὰ λόγια μου καὶ ξέστη, μὴ εἴχοντας δέλτη συντροφιά, περιοριστηκα ἀναγκαστὰ σ' εμένα καὶ προσπαθοῦσα νὰ θυμηθῶ τὰ καμπαναριά μου. Σὲ λίγο οἱ γραμμές τους καὶ οἱ ἀγριότους τους ἐπιφύνεις, λές καὶ ήταν δύο εἶδος φλούδας, ξεσκοτητακαὶ ἀπ' δι, τι έμενε κρυμμένο μέσα τους μού φανερώθηκε, μού ήρθε μιὰ σκέψη διύπαρχη γιὰ μένα μιὰ στρυμὴ ωφήτερα, που διατυπώθηκε μὲ λέξεις μέσα στὸ μισὸ μου, καὶ ἡ ἀπόλαυση, ποὺ μού εἶχε δώσει πρὶν ἀπὸ λίγο ἡδεα τους, αὐξήθηκε τόσο πολὺ, διστε, κυριεύμενος αὐτὸ κάτι σὸν μέθη, δὲν μπόρεσα πιὰ νὰ σκεφτῶ δέλτη τίποτα. 'Εγκειν τὴ στρυμὴ, καὶ καθὼς βρυσόμασταν πιὰ μαχριὰ ἀπ' τὸ Μαργενβίλλ, γρύνωντας τὸ κεφάλι, τὰ εἶδα πάλι, κατέσκυρω τώρα, γατί ὁ γήιος εἶχε πὰ βασιλέψει. Στηγμές στρυμές οἱ στροφές τοῦ δρόμου μού τοῦ τὰ ξεραβάν, ξεπερα φύγρων γιὰ μιὰ τελευταία φορὰ καὶ τελικὰ δέν

And in meadow round Σoudá,

Χωρίς να σκερτώ πόσος αὐτὸς που ήταν κρυμένο πόσω ἀπ' τὰ καμπαναριά τοῦ Μαρτυρίου θά 'πρεπε νά ταν κατί άνδογο με μιὰν δύορφη φράση, ἀφοῦ μοῦ φανερώθηκε με τὴ μορφὴ λέξεων ποὺ μ' εὔκαριστούσαν, ὅπησα χαρή και μολύβη ἀπ' τὸ γυατό καὶ ξῆρασθε, μ' διὸ τὸ ταρακούνημα τοῦ ἀμεῖνου, για να ἐλαφρώσω τὴ συνείδησην μου και νὰ θανατώσω στὸν ἐνθουσιασμό μου, τοῦτο τὸ μικρὸ κομμάτι ποὺ τὸ ξαναθρῆσκε ἀργότερα και στὸ δόποιο δὲν χρειάστηκε νὰ κάνω παρὰ ἔλλαχιστες ἀλλαγές:

τόσο εὐτυχισμένος, ἔμαθε πώς ή σελίδα αὐτή μὲ εἶχε τόσο τέλεια ἀπαλλάξει
ἀπ' ἑκεῖνα τὰ καρπανοριὰ καὶ ἀπ' ὅ, τι ἐκρύβειν πίσω τους, δῆστε, λέγε, καὶ γημονεύ-
κε ἡγεῖται καὶ εἴηται πώρα δὲ γεννήσει τὸ αὐγό, ἔπιασα νῦν τραχουδῶς μὲ δηλη-

μολύβι ἀπ' τὸ γυαρό καὶ ἔγραψα, μ' ὅτι τὸ ταρακονήμα τοῦ ἄμαξοῦ, γιὰ νὰ ἐλαφρώσω τὴ συνείδησή μου καὶ νὰ ὑπακούσω στὸν ἐνθουσιασμό μου, τοῦτο τὸ μικρὸ κομμάτι ποὺ τὸ ξαυαρίχτηκα ἀργότερα καὶ στὸ δόποιο δὲν χρειάστηκε νὰ κάνω περὶ ἐλάκστες ἀλλαγές:

(Μοναχικά, πάνω ἀπ' τὴ γραμμὴ τοῦ κάρπου καὶ σὲν χαμένα σ' ἀδεντρα ἔδιδεμε τρία: μ' ἕνα τολμηρὸ αἵλιτο ἥρθε νὰ σταθεῖ ἀπέναντι τοὺς ἕνα καθυτερημένο καμπαναριό, τοῦ Biebix, καὶ οὔτερα βρέθηκε κοντά τους. Τὰ λεπτά πάντα μπροστά μας, σὰν τρία πουλιά στηριζόμενα στὸν κάμπο, ἀκίνητα, καὶ ποὺ τὰ ξεχώριζες στὸν ήλιο. "Τοτερά τὸ καμπαναριό τοῦ Biebix ἀποκαταρύθηκε καὶ τὰ καμπαναριά τοῦ Martevbil ἔμεναν μόνα, φωτισμένα ἀπ' τὸ φῶς τοῦ ἥλιοβασιλέματος, ποὺ ἀκόμα καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀπόσταση τὸ Biebix νὰ παίζει καὶ νὰ καμογελάει πάνω στὶς λόρες τους ἐπιφάνειες. Εἶκαμε νόσο ἀργήσει νὰ τὰ πληγούσσουμε, δοτε λογαριάσῃ τὸ κρόνο ποὺ θὰ κειναρύθμισε ἀκόμα γιὰ νὰ φτάσουμε δταν, ξαφνικά, τὸ ἀμάξι τὸ Martevbil, καὶ τὸ χωρί, ἀφοῦ εἶχαν ρυχτεῖ τόσο ἀπόστροφα νὰ τὸ συναντήσουμε, δοτε μόλις προδέβαμε νὰ σταματήσουμε γιὰ νὰ μὴ κατηγράψουμε τὸ πρότοιο τῆς ἐκκλησίας. Διανεκτήσαμε τὸ δρόμο μας εὐχαριεῖ ἀφήσει πίσω μας πιὰ τὸ Martevbil, καὶ τὸ χωρί, ἀφοῦ μᾶς συνόδευσε λγες στηγκές, εἰλε καθεῖ, ἐνῶ μόνα τους στὸν ὄρησυται μᾶς ἔβλεπαν νὰ φεγγουριεῖ τὰ καμπαναριά του καὶ τ' άλλο τοῦ Biebix, κουνάντας στὸν νὰ μᾶς ἀποκατερύθησαν τὸς ἥλιολουστες κορρές τους. Πήτε πότε, τὸ ἔνα κανόναν, γιὰ νὰ μπορέσουν τ' άλλα δυο νὰ μᾶς διακρίνουν μὲν στηγκή ἀκόμα μᾶς δρόμος δλαλάξει κατεύθυνση, ἐκεῖνα ἔκαναν μὲν σπροφή μέσα στὸ φῶς, σαν τρεῖς χρυσαφένιοι ἀξόνες, καὶ καθίγραψαν ἀπ' τὰ μέτρα μου. Λίγο ἀργότερα, διμωρ, ἔρχωρισα γιὰ τελευταῖς φορὲ ἀπὸ πολὺ μακριά, καὶ δὲν ἤταν πιὰ παρὰ σὲν τρία λουκουδίνα λαγραφισμένα στὸν οὐρανό, πάνω ἀπ' τὴ καρυγκή γραμμὴ τῶν χωραριών. Μ' ἔκαναν ἔτσι νὰ σκεφτῶ τὰ τρία κορίτσια ἐνὸς θρύλου, ἔργατα λευκώμενα στὴ μοναξιά, ὃπου ἔπειτε κόβλισαν τὸ σκοτειδί. καὶ ἐνδιά φεύγαμε μακριά καταπλόκουτας. τὰ εἶδα γάρ κοποτοῦν διῆλθαν τὸ

λειψμένα στή μοναδιά, δην έπεφτε κύριος τό σκοτάδι· κι ἐνώ φεγγαρεις μακρινοί καλπάζονται, τὰ εἶδα νὰ γυρεῖσον δεῖξε τὸ δρόμο τους κατ., πότερος ἀπὸ κατὰ ἀδέστρα σκονταρίστηκε που εἶχεν οἱ ἀρχοντικὲς τους σταυρούτες, εἶδα τὰ κορίστας νὰ μαζεύονται τὸ ἔνα κοντά στὸ θέλιο, νὰ γλυτστρέει τὸ ἔνα πίσω ἀπὸ τὸ άλλο· νὰ μήν εἴναι πιὰ πάνω στὸν ἄκρην ρόδινο οὐρανό παρὰ μιὰ μαύρη μόνο μορφή· γοργευτικὴ καὶ ὑπόκοση, καὶ νὰ σβήνει μέσα στὴ ὥχτα· Δέν ἔκανακέρηγκα ποτὲ αὐτὴ τὴ σειλίδα, ἐκείνη δικαὶα τὴ στυγμὴ δρακ, στὴ γωνιὰ τοῦ καθίσματος, δηποτὲ ὁ ἀμαξᾶς τοῦ γατροῦ συνήθης νὰ βάλει μέσα σ' ἐνα πατέρι τὰ πουλερικά, που εἶχε φυνιστεί στὴν ἀγορά τοῦ Μαστεύβα· πλευραὶ τὸ αντίθετο·

ένδος πυρηνού. συγχρήμενες, άλλα τόσο ζέστες ή μικρά άπο την θάλη, τόσο χαρές τρόπους έπικουρωνων μεταξέν τους, δύστε δὲν μπορώ πιάν να καταλάβω, ούτε μπορώ πιάν να φανταστώ στη μια, τι έπιθυμήγενα ή τι φοβήθηκα ή τι προγράμματο ποιήσα στην θάλη.

Ιτ αυτό η μεριά της Μεγαλείας και η μεριά του Γκερμανών μένουν για μέσα στενά δεμένες με πολλά μικρά γεγονότα αυτής της ζωής που, όπως διεις δες ζούμε παράλληλα, είναι η πιο γεμάτη απρόσπτη, η πιο πλούσια σε επεισόδια, δημιουργή της διανοητικής ζωής. «Η ζωή αυτή εξελίσσεται λογαριά μεσα μεσα άνεπανθρακα, και τις άλλητες που έλλειξαν για μας το νόημά της και την δήμητρα, που μᾶς έννοειν και νούργιους δρόμους, έτοιμα δραματεύει από καιρό να τις άνοιξειν ψυχουμε. Νίκαιας δημιουργά το δέρμουμε· και για μας κρονολογοῦνται μόνο άπ' την ήμερα, άπ' τη στιγμή που μᾶς έγιναν δρατές. Τα λουκούδια που παλιδίζουν τότε στη χλόη, το νερό που κυλούσε στον ήμιλο, όλο το τοπίο που πλαισιώνει την έμφανση τους, έξαρσούμεται να συνθένει την άναμνησή τους με το άσυνειδο και άφρηκτόν του πρόσωπο· και βέβαια δεν ανήσυχος ο τοπικός διαβότης, αύτο το παιδί που ρέμβαζε, τα κοτάζε για ώρα πολλή νε υπέμνονα —με τὸν τρόπο που κοντάει έναν βασιλιά ένας χρονοχοράφος καλύπτων μέσα στὸ πλήθος— αυτή η γνωμή της φύσης, αύτο το κομμάτι του κήπου δὲν θα μπορούσαν να συεργούν πώς χάρη σ' έκεκενον θα γίναν δυνατό να έπικρισουν με τις πιο έφημερες ιδιοτήτες τους και δημιουργά της διπορισματικής που πρηγυρνύεται από λουκούδι σε λουκούδι σ' άλλο το φρεγκή, δηνού οι άγρια γριανταφιλιές θα το άντικασταστήρουν σε λίγο, ο χρόνος άπλο βρήκεται χωρίς αντικείμενο πάνω στο λαδίνια μάρκα όλες, μαζ φυσαΐδα που σχηματίζει πλέι σ' ένα θρόβιο φυτό το νερό του ποταμού και σκέψει άμεσως, διλα τούτα η έξαρση μου τα κράτησε καὶ κατέρθισε νὰ τα κάνει νὰ περάσουν μέσα ἀπὸ τόσα διαδοκικά χρόνια, ἐνῶ διλογρά τὰ μονοπάτια ξεβήγουν και πέθανουν αὐτοί που τὰ πάγκου καὶ ἡ ἀνάκυρηση αὐτῶν ποὺ τὰ πάγκουσαν. Κάποτε τούτο τὸ κομμάτι ένδιατοιού, ποὺ έγρατασ έστι. Δις σήμερα, ξεκίνησεν τόσο άπομονωμένο ἄπ' θια, διστέπτηλεις ἀβέβαιο στὴ σκέψη μου σὸν μικρὸν διάνθιστη Δῆλος,¹⁵⁷ χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ πῶ ἀπὸ ποιὰ χάρη, ἀπὸ ποιὲν ἐποχὴ —τόσως καὶ ἀπλούστατα ἀπὸ ποιὸ δινερό— ἔργεται. Άλλα κυρίως σὸν βαθιὰ κοιτάσματα τοῦ ψυχικοῦ μου ἐδόσαντας, σὸν στέρεα χόματα ποὺ πάνω τους στηρίζομαι ἀχόμα, θα πρέπει νὰ σκέφτομαι τὴ μεριά τῆς Μεγαλείας καὶ τὴ μεριά τοῦ Γκερμανοῦ. Επειδὴ πίστειν στὰ πράγματα, στοὺς αὐθιωπούς, καθὼς περιφερόμουν σ' αὐτές τις δύο μερές, γι' αὐτὸ ἀκριβῆς τὰ πρόγραμμα τοῦ διθυραπού ποὺ μᾶς γνώρισαν εἶναι τὰ μόνα που λογοφράνεται μόνο στὴ μητρή, τὰ λουκούδια που μᾶς δελγούν τώρα γιὰ πρώτη φορά. Δὲν μοῦ φαίνονται σὸν ἀληθινὰ λουκούδια. Η μεριά της Μεγαλείας μὲ τὰ πασχαλίες, τὰ διπτορικάδιες, τὰ κενταύρια, τὰ παταροῦνες, τὰ μηλιές της, γημεριά του Γκερμανοῦ μὲ τὸ ποτάμι καὶ τοὺς γυρίνους του, μὲ τὰ νούφρα καὶ

τις νερχηρούλες της, συνέβασε παντοτινά γιατί μέντα την δήμη των τόπων δύο θεούς ήταν να λέγονται, δημοτικά πρίν άπ' όλα να μπορεῖς να ταξιδιώσεις για φέρειν, τρηγυρινάς με βάρκα, να βλέπεις τα ξερίτια άπ' τα στάχια — δύσος ήταν ο "Άγιος Ανδρέας των Αγριών" μια μεγαλύπρεπη έκθηση, κοντροφτιαγμένη και χρυσαφένα σαν θηριονάτικη κενταύρια, οι δισπραγκαθίες, οι μητιές που τυχαίνει, σταν ταξιδεύειν, να συντρώ ακόμα στα χωράφια, έπειδη βρίσκονται στο ίδιο βαθός, στο έπιπεδο της παρελθόντος μου, έπικουνωνού άμεσα με την καρδιά μου. Κι έπειδη, ωστόσο άπορει κάτι το άπορικό στοντούς τόπους, σταν με πιάνει η έπιθυμια να ξαναδιά τη μεριά του Γκερμάνη, δέν θα την έκανοτούσαι ή με δηγούρουσα στην έκχρηση ποταμού, δύσος θα έπρηξεν το ίδιο δικρόφα ή κι διορθόπερα υψηφρεά άποδη, τη στήλη Βίβλου, όπως και δέν θα έπιθυμούσαι το βράδυ έπιστρεφόντας — την άρχιρβως δημοτική ποιητική της Χριστιανούν για να μπορέσει να κομιγθεί εντυχισμένη νοσ — μ' έκεινη την άταραχη γρλήν του καμιά έρωμαντη δέν μπόρεσε άπο τότε καληγήγυτα μια μητέρα πιο δημοφροφή και πιο ξένηνη άπ' τη δική μου. "Οχι! Η άρχιρβως δημοτική ποιητική της Χριστιανούν για να μπορέσει να σκηνωθεί εντυχισμένη να μου δώσει, άφους άμφιβάλλουμε γι' αυτές δικέμα και τη στηγή ποιητική στενούμε κι άφους δέν άποκοτούμε ποτέ την καρδιά τους με τὸν τρόπο που δεν χόμουν μ' ένα φιλί διδάχηρη τὴν καρδιὰν τῆς μητέρας μου, δίκαιας τὴν έπιφύνεια μου διάξηη μαᾶς διπεροβούλης σκέψης, δίκαιας τὸ κατέλοιπο μαᾶς έπιθυμίας που δέν στενούμε σε μένα — ήταν να έρθει ή ίδια, να σκύψει, κοντά μου τοῦτο τὸ πρόσωπο ποιητική κάτω άπ' τὸ μάτι κάτι ποιητική μου, δίκαιας λένε, και ποὺ τὸ ἀγραποῦσα κι αὐτὸς δύο και τὸ ιντολούπο πρόσωπο. έτσι αὐτὸς ποὺ θέλα θ' απευθύνοται σε μένα — είναι ή μεριά του Γκερμάνη ποιητική, με τὸ άγροκτημα τὸ κάθιστοδο τῆς άλεας με τὰ βαλκανιδές είναι αὐτὸς τὰ λιβάδια δύποι, δύσος ο πλιούτας αὐτὸς τὸ τοπίο που συγκύει, τὴν ωγκή μέσα στὰ σηνερά μου, ή μοναδικότητα τοῦ μου διαφορετικούς εντυπώσεις, μόνο καὶ μόνο κανονάς με νὰ τὶς νιώσω τεκτόχρωνα, ή μεριά της Μεζεραλίδης ή μεριά του Γκερμάνη με διδήγησην άργοτερα σὲ πολλές άπογονεσσες, άκοδα καὶ σὲ λάθη. Γιατὶ συχνά θέλησα να ξαναδώ ένα πρόσωπο δίκαιως ω' άντερηθώ πώς τὸ θήβεια μόνο γιατὶ μοῦ θημίζε ένα φρέσκη άπο δισπραγκαθίες, καὶ έφρασα νὰ πιστέψω, η νὰ κάνω νὰ πιστέψουν, στὸ ξαναζέσταιμα μάς συμπαθέσιας, μόνο καὶ μόνο άπ' τὴν έπιθυμία μου νὰ ταξιδιώσω. Άλλα καὶ έτσι άκοδα, καὶ μένοντας ζωντανὲς σ' δύσες άπ' τὶς τωρινὲς μου έντυπωσεις μπούν νὰ συνδεθῶν, τοὺς δίνουν μὲ βάση, ένα βαθός, μιὰ έπιπλεον διάσταση στηναγκά μέντα για μένα. "Όταν σὲ καλοκαιριάτικες ωγκες ο άρμονικός οὐρανός βροντᾶ

μέντα, μόνος τριῶν, ἐκπατεῖσθαι τὸ θεριζόν τῆς πέφτει, τὸ δὲ ἀρότρον καὶ ἔτερην παραγνήσ.

— Οὐαὶ σοι πάντες οἱ παῖδες τοῦ προτοῦ ζεπεφεστώκειν αὐτοῖς οἱ πατέρες, στοιβαγγεῖσαι ἵνα πάσιν στὴν αὐτὴν. Οὐαὶ σοι πάντες οἱ παῖδες τοῦ προτοῦ ζεπεφεστώκειν αὐτοῖς οἱ πατέρες, στοιβαγγεῖσαι ἵνα πάσιν στὴν

τὰ τους — ἀνάμεσα στοὺς πιὸ παικτές καὶ τὶς πιὸ πρόσφατες, τὶς γεν-
ὸ ἔνα δρωμα, καὶ ὅποια σ' αὐτὲς ποὺ δὲν ήταν παρὰ ἀναμνήσεις κά-
υ ἀπ' τὸν ὄποιο τὶς εἶχα μάθει — δὲν δῆλο σχισμές, πραγματικές ρωγ-
κεῖνες τουλάχιστον τὰς φλεβές, ἐκείνῳ τῷ ζευκάραμα στοὺς χρω-
πού, σ' ὄρισμένα πετρώματα, σ' ὄρισμένα μαρμαρά, ἀποκαλύπτουν
τὴν προέκευση, στὴν ἡρυχία, στὴν «διαμεριζωση».

ДЕТЕРМЕР02

Ἐνας ἔρωτας τοῦ Σουλίου

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΜΑΡΣΕΛ ΠΡΟΓΥΣΤ*

I.

- 1871-10' Ιουλίου: Γέννηση στο Auteuil, στο σπίτι του θείου του Louis Weil (όδος La Fontaine 96), του Μαρσέλ Προγύστ, πρωτότοκου γιού του γαρέου Adrien Proust και της Jeanne Weil. Οι γονείς του κατοικούν στο Παρίσι.
- 1873-24 Μαΐου: Γέννηση του αδελφού του Ρομπέρ.
- 1881: Πρώτη χρήση διδυματού.
- 1882-1889: Σπουδές στο Λύκειο Condorcet. Καθηγητές του δ. M. Gaucher (1887-1888) και δ. A. Darlu (1888-1889). Τελείων μὲ τηντυχὴ διάκριση. Συνδέεται φιλικά μὲ τὸν Jacques Bizet, τὸν Robert de Flers, τὸν Daniel Halévy. Συνεργάζεται στὸ τετραδικὸ τοῦ Λυκείου *La Revue lillois*.
- * Αρχέτεν νὰ συγκάνει στὰ φιλολογικὰ σπλόντα τῆς κυρίας Emile Straus, τῆς ζωγράφου Madeleine Lemaire, κ. &c.
- 1889-1890: Εθελοντικὴ κατάταξη στὸ 76ο Σύνταγμα Ηλεκτοῦ στὴν 'Ορλεάνη. Συνάδελφος του ὁ Robert de Billy καὶ ὁ Gaston de Caillavet.
- 1890: Εγγραφὴ στὴ Νομικὴ Σχολὴ καὶ στὴν 'Ελεύθερη Σχολὴ Πολιτικῶν.
- 1892: Δογοτεχνικὸ ξεκύνημα στὸ περιοδικὸ *Le Banquet* μὲ διάφορες «Μελέτες», σκέψεις καὶ ἔνα διήγημα: *Biolâtra* ή ή *Koosmikârja* (τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ κείμενα αὐτὰ θὰ συμπεριληφθοῦν στὸν τόμο *Téophres* καὶ *Himéralai*). Συνεργάζεται ἐπίσης μὲ τὸ περιοδικὸ *Littérature et critique*.
- 1893: Συνεργάζεται στὸ *Banquet* καὶ στὴ *Revue Blanche*. Τὸν 'Απρίλιο, γνωμία μὲ τὸν Robert de Montesquiou. Τὸν 'Οκτώβριο, πτυχιού Νομιμῆς.
- Τὸ Δεκέμβριο, ἔγραψει στὴ Σοφίδνη γιὰ τὸ πτυχίο Φιλολογίας.
- 1894: Στὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ, διακοπές στὴν Trouville (Νορμανδία).

* Τὸ χρονολόγιο αὐτὸν δικαιούθετε τὸ χρονολόγιο ποὺ δημοσιεύθηκε στὴν πρώτη έκδοση τοῦ 'Αιαζήρων τὸν καμένο χρόνο στὴν Bibliothèque de la Pléiade. 'Εγγραφού μόνα μερικὲς διορθώσεις, καθὼς καὶ προσθήσεις, ποὺ θεωρήθηκαν χρήσιμες, δικαιούθηνται τὸ χρονολόγιο ποὺ δημοσιεύτηκε στὴ δεύτερη έκδοση τοῦ 'Αιαζήρων τὸν καμένο χρόνο στὴν Bibliothèque de la Pléiade.

* Από τη μεριά του Σουντ

1895: Το Μάρτιο, πτυχίο Φιλολογίας στὸν κλέδο τῆς Φιλοσοφίας.
Διηγεὶς ξεσάσεις καὶ προσλαμβάνεται ὡς ἀκόλουθος στὴν Μαζαρίνειο Βιβλιοθήκην, ἔξαστραλεῖ τὴν ἀπόσταση τοῦ στὸν Γ' Ποιηρεῖο Πανεπιστήμου
ζῆται ἐτῆσια ἁδεῖα.
Ταξιδεύει στὴν Βρετανή, στὸ τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ φιλοπτώρου, μὲ τὸν Reynaldo Hahn.
Συνεργάζεται μὲ τὴν ἐφημερίδα *Le Gaulois*.

1895-1899: Συγγράφει τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἀτέλειωτου μυθιστορήματος,
ποὺ θὰ δημοσιευτεῖ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ μὲ τὸν τέλο Jean Santenil. Ταυ-
τόχρονα τὸν ἀπασχολεῖ μὲ πάθος ἥ ὑπέθεση Dreyfus. ὑποστηρίζει τὴν ἀνατεώρηση τῆς δίκης καὶ τὴν ἀθενάντη τοῦ Ἐβραίου ἀξιωματικοῦ.

1896: Δημοσιεύεται τὰ *Πορτραΐτα Ζωγράφων* (*Portraits de Peintres*), ποιή-
ματα γιὰ τοὺς ζωγράφους Albert Cuyp, Paul Potter, Van Dyck, Wat-
teau, τονισμένα γιὰ πιάνο ἀπὸ τὸν Reynaldo Hahn (ἐκδοση Ménéstrel).
Τὰ ποιήματα θὰ διαδημοσιεύονται στὸν τόμο *Témoins* καὶ *Hypocrites*.
Πεθαίνει ἡ γιαγιά του Adèle Nathé Weil.

Δημοσιεύεται τὸ πρῶτο βιβλίο τοῦ Προτοτ., *Témoins καὶ Hypocrites* (*Les
Plaisirs et les jours*) μὲ πόδιο τοῦ 'Ανατόλη Φρένης, εἰκονογράφητον τῆς
Μαντζάκιν Λεμαλί καὶ μουσικὴ τοῦ Reynaldo Hahn (ἐκδοση Calmann-
Lévy).

* Αρθρο στὴν *Revue Blanche* (15 Ιουλίου): «Ἐνέντα στὸ σκοτάδι.»
* Αρθρο στὴν *Revue d'art dramatique* (Γενάρης) καὶ μὲ τὸ *La
Presse* (Αὔγουστος καὶ Δεκεμβρίου).

1897: Συνεργάζεται μὲ τὴ *Revue d'art dramatique* (Γενάρης) καὶ μὲ τὸ *La
Presse* στὸν Jean Lorrain.

1898: Ταξιδεύει στὸ 'Αιστεροταπείριο γιὰ δεῖ τὴν ἔκθεση Ρέμπραντ.
1899: 'Ανακαλύπτεται τὸν John Ruskin καὶ ἀρχίζει νὰ μεταφράζει ἔργα του μὲ
τὴ βοήθεια τῆς Marie Nordlinger καὶ τῆς μητέρας του.
Διαμονή στὸ Εβραίον.

1900: 'Η οἰκογένεια Προβοτ μεταχοικεῖ στὴν ὁδὸ Courcelles 45. Δημοσι-
εύονται οἱ πρώτες μελέτες τοῦ Μαρσέλ Προβοτ γιὰ τὸν Ράστιν: «Péleri-
nages russiniens en France», (ἔρ. *Le Figaro*, φ. τῆς 13ης Φεβρουαρίου).
«Ο Ράστιν στὴν Παναγία τῆς Αμένης» (περ. *Mercure de France*, τεῦχος
'Απριλίου). Ταξιδεύει μὲ τὴ μητέρα του στὴν Βενετία καὶ στὴν Πάνορμο.
Στὸ διαστήμα αὐτοῦ, μὲ τὴ βοήθεια τῆς Μαρί Νοορλυγκέρ, διορθώνει τὰ
τυπογραφικὰ δοκίμια τῆς μεταφράστης του 'Η Βίβλος τῆς Αμένης.

1902: Ταξιδεύει στὸ Βέλγιο καὶ τὴν 'Ολλανδία.
1903: Δημοσιεύεται στὴν ἐφημερίδα *Φυγκαρό* τὰ δέρθρα σκευῶν μὲ τὰ κοσμη-
κὰ σαλιδῖνα (25 Φεβρουαρίου, 11 Μαΐου, 6 Σεπτεμβρίου). 26 Νοεμβρίου:
Πεθαίνει ὁ πατέρας του.

1904: Δημοσιεύεται στὴν ἐφημερίδα *Φυγκαρό* καὶ δίλλα δέρθρα γιὰ τὰ σαλιδῖνα (4
'Ιανουαρίου, 18 'Ιανουαρίου, 13 Μαΐου) καὶ ἔνα δέρθρο γιὰ 'Ο θάνατο τῶν
καθεδρικῶν ναῶν" (16 Αγούστου) ποὺ θὰ διαδημοσιεύεται στὸν τόμο
Μυῆσεις καὶ 'Ανάκτητα.
Δημοσιεύεται σὲ τόμο 'Η Βίβλος τῆς Αμένης, μετάφραση, σημειώσεις

καὶ πρόλογος τοῦ Μαρσέλ Προβοτ (ἐκδοση Μερκύριος τῆς Φράνς).
1905 15 Ιουνίου: Δημοσιεύεται στὸ περιοδικὸ Renaissance latine τὸ κείμενο
“Πόνω στὴν ἀνάγνωση”. (Οἱ σελίδες αὗτες, ποὺ θὰ χρησιμοποιούθην σὰν
πρόβλημα στὴ μετάφραση τοῦ Σοντάν, καὶ οἱ Κείνοι τοῦ Ράστιν, ξαν-
εμφανίζονται τριπλοπλημένες μὲ τὸν τίτλο “Μέρες ἀνάγνωση”, στὸν τόμο
Μυῆσεις καὶ 'Ανάκτητα.) 26 Σεπτεμβρίου: πεθαίνει ἡ μητέρα του.
Δεκέμβριος: Ελεύθεται, γιὰ θεραπεία, στὴν κλινικὴ τοῦ Γαττροῦ Sollier,
στὸ Boulogne-sur-Seine, διοῦ θὰ παραμενεῖ γιὰ δύο μῆνες.

1906: 'Τσαρε' ἀπὸ μὰ παραμονὴ στὶς Βερσαλλίες, ἐγκαθίσταται στὴν λεωφό-
ρο Haussmann 102. Επενδύει μὲ μύνωση φελλοῦ τὸ δωμάτιό του.
Δημοσιεύεται σὲ τόμο τὸ Σοντάν καὶ οἱ Κείνοι τοῦ Ράστιν, μετάφραση,
σημειώσεις καὶ πρόλογος τοῦ Μαρσέλ Προβοτ (ἐκδοση Μερκύριος τῆς Φράνς).

1907: Δημοσιεύεται στὴν ἐφημερίδα *Φυγκαρό* ἐξ ἀρθρα, ἀπ' τὰ ὅποια δύο θὰ
συμπεριληφθοῦν στὸν τόμο Μυῆσεις καὶ 'Ανάκτητα (1η Φεβρουαρίου, 19
Νοεμβρίου) καὶ ἔνα στὸν τόμο Λορντα (20 Μαρτίου).
Θερινές διακοπές στὸ Cabourg (Νορμανδία). Κάνει ἀδρομές μὲ αὐτοκί-
νητο μὲ τὸν δίδυμό του Alfred Agostinelli. Πιθανότατα στὴ διάρκεια αὐτῆς
τῆς χρονιᾶς οικλαμβάνει καὶ ἀρχίζει νὰ συγγράφει τὸ 'Αναγνώνας τὸν
χαμένο χρόνο.

1908-1909: Εργάζεται πάνω σὲ μὰ κριτικὴ μελέτη γιὰ τὸν Sainte-Beuve,

πρῶτο σχεδίσμα τοῦ 'Αναγνώνας τὸν χαμένο χρόνο.
1908: Δημοσιεύεται στὴν ἐφημερίδα *Φυγκαρό* τρεῖς σειρὲς «μιμήσεων» (pastiches),
μὲ τίτλο "Η ἀνάθεση Lemoine" (22 Φεβρουαρίου, 14 Μαρτίου, 21 Μαρτίου).
Θὰ διαδημοσιεύεται στὸν τόμο Μυῆσεις καὶ 'Ανάκτητα.

1909: Δημοσιεύεται ἀλλὰ μιὰ «μιμήση», "Η ἀνάθεση Lemoine", στὴν ἐφημερίδα
Φυγκαρό τῆς 6ης Μαρτίου (θὰ ἀναδημοσιεύεται στὸν τόμο Μυῆσεις καὶ 'Ανά-
κτητα). Παύει νὰ λαζαλεύει μέρος στὴν κοσμητικὴ ζωὴ γιὰ νὰ ἀφοσιωθεῖ
στὸ μεγάλο τὸν μυθιστόρημα. Πρῶτο σχεδίσμα τοῦ, *Απὸ τὴν μεριὰ τοῦ
Σοντάν* θὰ τὸ διαβάσουν πρώτο ο Reynaldo Hahn καὶ ο Georges de Lauris.
Θερινές διακοπές στὸ Καπιτούριο.

1910: Πλακακούθετ τὰ Ράστιν Μπαλέτα. Θερινές διακοπές στὸ Καπιτούριο.
1912: 'Αποστάσιμα ἀπὸ τὸ 'Αναγνώνας τὸν χαμένο χρόνο δημοσιεύεται
στὴν ἐφημερίδα *Φυγκαρό* (21 Μαρτίου, 4 Ιουνίου, 3 Σεπτεμβρίου).
Ο Μαρσέλ Προβοτ κρατεῖ τὸν 'Αρκοστινέλλα ὡς γραμματέα του.

1913: Μετὰ ἀπὸ ἑπτάνες καὶ μάτετες προσπήθετες στοὺς ἔκδροτες Nouvelle
Revue Française, Mercure de France, Fasquelle καὶ Ollendorff γιὰ τὴν
δημοσιεύση τοῦ μυθιστορήματος 'Αναγνώνας τὸν χαμένο χρόνο, δὲ
δύο τοῦ B. Grasset. δέχεται νὰ τὸ ἔκδωσει μὲ έξοδα τοῦ συγγραφέα.
Η Céleste Albaret προσθλαμβάνεται στὸ ὑπέρτευκό προσωπικὸ τοῦ Μαρσέλ
Προβοτ.

8 Νοεμβρίου (ἔδειξε την τυπογραφεῖο): Δημοσιεύεται ἡ ἑντρήτα 'Απὸ τὴν
μεριὰ τοῦ Σοντάν (Du côté de chez Swann), ἐκδοση Bernard Grasset.

1914, Ιανουάριος: 'Η Nouvelle Revue Française δημοσιεύει ἔνα δέρθρο τοῦ
Henri Gheon γιὰ τὸ 'Απὸ τὴν μεριὰ τοῦ Σοντάν.
30 Μαΐου: 'Ο Αγκοστινέλλα σκοτώνεται σὲ ἀεροπορικὸ δυστύχημα.
1η Ιουνίου: 'Η Nouvelle Revue Française δημοσιεύει «ἀποστάσιμα ἀπὸ

- τὸν δεύτερο τόμο του "Αναζητώντας τὸν χαμένο χρόνο", μὲ τὸν τίτλο "Η μεριὰ τοῦ Γκερμανίτη", ποὺ θὰ κυκλοφορήσει σύντομα ἀπὸ τὸν ἔκδοτη Μπερνάρδο Γκραστέν. Τὰ αποσπάσματα αἵτια εἶναι ενα σχεδόνια τῆς πρώτης διαμονῆς στὸ Μπλακέτεν ποὺ, πολὺ ἀνατριγμένη, θὰ συμπεριληφθεῖ στὴν ἑνότητα Στὸν ἕστιο τῶν ἀνθυμητῶν κοριτσιῶν".
- 1915 "Ιούλιον": "Η Nouvelle Revue Française δημοσιεύει δύλλα ἀνένδοτα κερμάτια ἐπὸ τὸ 'Αναζητώντας τὸν χαμένο χρόνο: εἴναι σχεδόνιατα ἀπὸ διάφορα ἐπεισόδια τοῦ 'Η μεριὰ τοῦ Γκερμανίτη I. Σεπτέμβριον: Διαμονὴ στὸ Καπτούρ.
- 1915-1918: Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Α' Παγκοσμίου πολέμου, δὲ Μαρσέλ Προύστ προποτοεῖ τὸ έργο του μὲ πολλές σημαντικές προσθήτες.
- 1918 30 Νοεμβρίου (ἔδειξη τυπογραφείου): Δημοσιεύεται ἡ ἑνότητα Στὸν ἕστιο τῶν ἀνθυμητῶν κοριτσιῶν (*À l'ombre des jeunes filles en fleurs*) ὥρκικά σὲ δύο τόμου (έκδοση N.R.F.). Ο τόμος θὰ κυκλοφορήσει τὸν Ιούνιο τοῦ 1919.
- 1919 Μάρτιος: Προλογίζει τὸ Λόγια ζωγράφων — "Ἀπὸ τὸν Ναψίντιλ ὁς τὸν Ντεργά τοῦ J.-E. Blanche.
- 25 Μαρτίου (ἔδειξη τυπογραφείου): Δημοσιεύεται τὸ Μυῆσεις καὶ Ἀνάλεκτα (*Pastiches et Mélanges*) (έκδοση N.R.F.).
- 1920 Ιούνιος: "Τυποχειρωμένος νὰ μετονήσει, ὁ Μαρσέλ Προύστ νοικύζει ἐπιταλωμένο διαμέρισμα στὴν ὁδὸν Laurent-Pichat 8a.
- Οκτώβριος: Μετακούζει πάλι γιὰ νὰ ἐγκατασταθεῖ στὸ πέμπτο πάτωμα τῆς ὁδού Hamelin 44.
- 10 Δεκεμβρίου: Τὸ βραβεῖο Γκουκούρ ἀπονέμεται στὴν ἑνότητα Στὸν ἕστιο τῶν ἀνθυμητῶν κοριτσιῶν μὲ 6 φίγρους ὑπὲρ καὶ 4 φίγρους γιὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ Roland Dorgelès.
- 1920 "Ιανουάριος: Δημοσιεύεται στὴν Nouvelle Revue Française τὸ ζόφιο:
- "Σχετικὰ μὲ τὸ 'έρος' τοῦ Φλωριπέρ",
- 17 Αὐγούστου (ἔδειξη τυπογραφείου): Δημοσιεύεται ἡ ἑνότητα "Η μεριὰ τοῦ Γκερμανίτη I (Le côté de Guermantes I), ἔνας τόμος (έκδοση N.R.F.).
- 1921 30 Απριλίου (ἔδειξη τυπογραφείου): "Η μεριὰ τοῦ Γκερμανίτη II, Σοδόμα καὶ Γέρμογα I (Le côté de Guermantes II, Sodome et Gomorrah I), ἔνας τόμος (έκδοση N.R.F.).
- 1922 3 "Αργελίου (ἔδειξη τυπογραφείου): Δημοσιεύεται τὸ Σόδομα καὶ Γέρμογα II (Sodome et Gomorrah II), σὲ τρεῖς τόμους (έκδοση N.R.F.).
- 18 Νοεμβρίου: Θένατος τοῦ Μαρσέλ Προύστ.
- 1923 14 Νοεμβρίου (ἔδειξη τυπογραφείου): Δημοσιεύεται ἡ ἑνότητα "Η φυλακούμενη (La Prisonnière), δύο τόμοι (έκδοση N.R.F.).
- 1925 3 Νοεμβρίου (ἔδειξη τυπογραφείου): Δημοσιεύεται ἡ ἑνότητα "Η διαπέταστα (La Fugitive), μὲ τὸν τίτλο Albertine disparue, δύο τόμοι (έκδοση N.R.F.).

- 1927 22 Σεπτεμβρίου (έδειξη τυπογραφείου): Δημοσιεύεται ἡ ἑνότητα "Ο ξαναεξοιστένος χρόνος (Le Temps retrouvé), δύο τάλια (έκδοση N.R.F.).
- 10 "Οκτωβρίου (έδειξη τυπογραφείου): Δημοσιεύεται ἡ συναγεγόγη ἀρθρωτὴ ποιητικὴ αποσπάσματαν Χρονικά (*Chroniques*) (έκδοση N.R.F.).
- 1928 Απὸ τὸ 1927 ὁσ τὸ 1935: "Ἐκδίδονται τὰ Τετράβια Μαρσέλ Προύστ (Cahiers Marcel Proust), δύο τόμοι (έκδοση N.R.F.).
- 1930: Δημοσιεύεται ἡ 'Αλληλογραφία τοῦ Μαρσέλ Προύστ (διάφοροι ἔκδοτες οἱ ἔξι τόμοι Γενιῆς, Αλληλογραφία στὶς ἔκδοσεις Plon).
- 1934: Δημοσιεύεται τὸ ἑταίροι δελτίο τῆς *«Έταρελς* τῶν Φίλων τοῦ Μαρσέλ Προύστ καὶ τῶν Φίλων τοῦ Κομπράτι.
- 1952: Δημοσιεύεται, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ B. de Fallois, τὸ νεανικὸ μυθιστόρημα Ζάρ Σαντεύι (Jean Santereil) σὲ τρεῖς τόμους (έκδοση Gallimard).
- 1954: Δημοσιεύεται, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ B. de Fallois, τὸ *Έπαρτον των Σαΐν-Μαέβ* (*Contre Sainte-Bernie*), πρῶτο σχεδόνια τὸ "Αναζητώντας τὸν χαμένο χρόνο, καὶ τὰ Κανονιγια, Ανάλεκτα (*Nouveaux Mélanges*) σὲ νέον τόμο (έκδοση Gallimard).
- 1954: Εκδίδεται, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ Pierre Clarac καὶ André Ferré, τὸ "Αναζητώντας τὸν χαμένο χρόνο, σὲ τρεῖς τόμους (έκδοση Bibliothèque de la Pléiade).
- 1970 Σεπτεμβρίους: Ομβρωνα, πλὴν μιᾶς φίγρου, τὸ διποτικὸ συμβούλιο τοῦ Illiers (Eure-et-Loir) δέχεται τὴν πρότασην, ἀδικεῖται τὸ δικαίωμα τῆς πόλης σὲ Ηλλè-Κομπρά. Απ' ἄλλα καὶ πέρα τ' ὅρμα τῆς ζωνήτρας της θὰ συγ-δέεται μὲ τ' ὄνομα ποι τῆς ξιδωσε ὁ Μαρσέλ Προύστ στὸ Αναζητώντας.
- 1970-1993: [Δημοσιεύεται, μὲ ἐπιμέλεια τοῦ Ph. Klib, ἡ ἐμπλουτομεύην, ἀναθεωρημένη καὶ χρονολογικὴ ἐκδοση τῆς "Αλληλογραφίας τοῦ Μαρσέλ Προύστ, σὲ 21 τόμους (έκδοσεις Plon).]
- 1987-1989: [Ἐκδίδεται, ὑπὸ τὴν γενικὴ ἐπίβλεψη τοῦ L.-Y. Tadié, τὸ "Αναζητώντας τὸν χαμένο χρόνο, μὲ γενικὴ εἰσαγωγὴ ἡνέδοτα ἀποσπάσματα σχεδόνιατων ἀπὸ τὰ τετράδια τοῦ συγγραφέα, παραλλαγές, σημειώματα, σημειώσεις, βιβλιογραφικὸ σημείωμα καὶ εὐεγέρτητα κυρίων δυομάτων, τοπωνυμίων, ἔργων τέχνης καὶ λόγου, σὲ τέσσερις τόμους (έκδοση Bibliothèque de la Pléiade).]